JÄRVA TEATAJA

NR. 138. TEISIPÄEVAL, 30. NOVEMBRIL 1943. A. 3. AASTAKÄIK. ÜKSIKNUMBER 5 PENNI

Ilmub teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval. Tellimishind: kodumaale Rmk. 0.60 ja välismaale Rmk. 1.— kuus. Aadressi muutmine 20 pn. Kehtivad kuulutuste hinnakirjad: O — nr. 1 ja R — nr. 1. Paide trükikoja trükk. • Toimetus ja talitus: Paide, Turg 10, tel. 30. Toimetuse kõnetunnid tööpäevadel kl. 8—12. Talitus avatud tööpäevadel kella 8—17.30, laupäeval kl. 8—13. Peatoimetaja: Johannes Kaup. Väljaandja Kirjastus Eesti Ajaleht

Kodumaa ei ole üksikute auasi

Narva linnapea major Rubachi kõne Eesti Vabadussõja alguse 25. aastapäeva tähistamise vabaõhuaktusel Tallinnas, 28. nov. 1943. a.

Kogu Eesti tähistab tänast päeva, mil 25 aastat tagasi algas Vabadussõda, algas võitlus bolshevismi vastu, võitlus Eesti olemasolu eest. Iga võitlus nõuab ohvreid, seda enam aga sõda. Nii olid ka esimesel lahingupäeval kaks Eesti vabatahtlikku ja kaks saksa sõdurit, kes tõid esimese panuse selles võitluses, andes oma elu. Järgmised lahingupäevad nõudsid oma osa ning nende arv, kes ohverdasid oma elu, tuues selle vabaduse altarile, küündis hiljem tuhandeisse. Tähistades tänast tähtpäeva, mälestame vaikses hurdumuses neid, kes andsid selles võitluses oma väärtuslikema. Au langenuile! (Isamaa ilu hoieldes...)

Muistse põlve mälestused, kostku meile kustumata... Ning ergutagu meid meie tegudeks, et võiksime ja suudaksime oma rahva elu ja arengut samuti loendamatuid aastasadu edasi kanda, nagu seda on põlvest põlve suutnud teha meie esivanemad.

Kui meie täna tähistame ühe oma suurima võitluse — Vabadussõja — alguspäeva, millest on juba möödunud 25 aastat, siis peame otsekohesed olema ja ütlema, et Vabadussõda oli üks raskemaid võitlusi meie rahva minevikus. Kuid nii nagu kõik muistsed võitlused, mida meie esivanemad on pidanud suurimate raskustega ning suurimate ohvritega, on ka Vabadussõda andnud soodsaid tulemusi.

Novembri kuul 25 aastat tagasi kirjutati esimese Maailmasõja lõpulehekülg. See oli murranguliseks kuuks nii paljude rahvaste ajaloos.

Eesti rahva elus aga toimus murrang õieti juba aasta varem, nimelt vene revolutsiooni keerises, mil avanes võimalus rahvusküsimus esile tõsta. Sinna ajajärku kuulub meie rahvusväeosade loomine, Maanõukogu kokkukutsumine ning lõpuks Eesti iseseisvaks vabariigiks väljakuulutamine.

Need küsimused ei toimunud aga nii kiiresti ja ladusalt kui see ehk meile tänapäeval näib. Vene revolutsioon tõi esile bolshevismi ning koos sellega täielise anarhia, mida ei suutnud pidurdada ükski vene rühmitus. Tänu eestlaste distsipliinikindlusele ja rahvusväeosade rahvusele suudeti säilitada kord; see ei meeldinud aga laiutavaile ja määratsevaile bolshevikele ning nad suunasid oma kihutustöö teraviku Eesti vastu.

Algasid tapmised ja röövimised bolshevikkude poolt, mida toimiti oma poliitiliste vastaste kõrvaldamise tähe all.

Õnneks ei kestnud see aga kaua ega võtnud suuremat ulatust. Saksa sõjajõud võtsid veebr. 1918. Eesti oma alla, puhastades maa bolsheviseerunud vene vägedest, sundides lahkuma mitte üksinda maavägesid, vaid ka Soome lahes oleva vene sõjalaevastiku. Seega jäi Eesti pind puhtaks bolshevike jõukudest ning meie võisime hakata oma elu korraldama ilma bolshevistliku surveta.

Kuigi bolshevikud propageerisid kogu maailma ees rahvaste enesemääramise õigust, ei suutnud nad kuidagi leppida Eesti iseseisvumisega Venemaa küljest ning tegid kogu 1918 suve kestel ettevalmistusi Eesti uuestivallutamiseks. Saksa vägede meie maal asumise tõttu tuli bolshevikel oma kavatsusi päev-päevalt edasi lükata, kuni novembrikuuni 1918.

Sel saatuslikul kuul, millal sõlmiti relvaderahu läänerindel ning mille tulemusena Saksa väed olid sunnitud tagasi tõmbuma Eestist, alustasid bolshevikud Eesti taasvallutamist.

Esmakordselt proovisid bolshevikud oma relvade jõudu Narva all 22. novembril, kuid paisati saksa tulega tagasi.

Kõigile oli selge, et punased kordavad oma vallutuskatset nii pea kui saksa vastupanu nõrgeneb.

27. nov. saadigi teada, et punased kavatsevad Narvale kallaletungi juba lähemail päevil.

See ei lasknud end kaua oodata. 28. nov. aovalgel kuulutas kahurimürin lahingu algust. Juba esimesed kahurimürsud süütasid maju ja tulekeeled tõusid taeva poole kui urikivilt, tähistades võitluse algust oma olemasolu eest. Punaste tulele vastasid saksa patareid ning peagi liitusid kahurimürinaga kuulipildujate ja püsside ragin. Lahingu pinevus tõusis minutist minutisse. Kaitsjate read esimesel võitlusjoonel tõlenesid uute meeste juurdetulekuga, keda lähetati nii 4. Jalaväepolgu ülema kui Narva Kaitseliidu ülema poolt sel määral, millisel arvul mehi kogunes, kuna kasarmeerituna asus linnas mehi õige vähesel arvul. Kogumisest ja lahingusse astumisest kõnele minule üks tolleaegseid kooliõpilasi järgmist: „Olin tol saatuslikul ööl kodus ning ärkasin kahurimüra peale, nähtavasti oli müriu juba kauemat aega kestnud, sest kuulsin oma ütlevat isale järgmist:, „Ära aja teda üles, viimati hakkab kohe minema, tema ju ainuke, kes meil sõjast järgi on jäänud." Mille peale isa vastas: „Aga kes läheb siis, kui kõik parsja aja maha magavad, läheks ise, kuid mida teen seal mina, kuna olen täielik invalliid." Ei lasknud neid enam edasi kõnelda, tõusin kiiresti voodist, riietusin, haarasin voodi kõrval asetseva püssi ja padrunid ning läksin ukse poole. Ema vaatas kogu minu tegevust vaikides pealt, isa aga, enne kui väljusin, surus minule pihku sada ooberosti ning ütles: „Olgu see minu poolt teerahaks. Kas või vigasena, aga tule tagasi võitjana." Nende isa poolt kaasa antud soovidega väljusin kodust.

Kui jõudsin tänavale, olid tänavad täiesti tühjad, kuid lähenedes südalinnale, hakkasin kohtama saksa sõjaväelasi ning relvadega varustatud kaitseliitlasi, kes kõik tõttasid oma kogumiskohtadesse. Kui mina jõudsin raekotta, kubu pidin häire korral ilmuma, oli seal just meeste jaotamine käsil. Kohe minu ilmudes liideti mind ühe salgaga, mille ülesandeks oli Suthofi pargi julgestamine Alakülast (Popovkast) ilmuvate punaväelaste vastu. Salka kuulus 8—9 kaitseliitlast, vanemaks oli üks endine vene väe sapöör. Ülejäänud olid kõik kooliõpilased. Sihtkohale liikusime mööda jõekallast. Punaste mürsud langesid aeg-ajalt Narva jõe voogudesse, paisates üles veesambaid.

(Lõpp 4. lbk.)

Ägedad võitlused idas kestavad

Loodetud edu asemel tähendab iga uus rünnak nõukogudele ainult suuri kaotusi

Führeri peakorterist, 29. nov. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Perekopi maakitsusel nurjusid mitmed tugeval suurtükitulе ettevalmistusel teostatud vaenlase rünnakud.

Nikopoli sillapeal ja suures Dnjepri käärus ründas vaenlane senistes raskuspunktides tugevate jõududega edasi, suutis aga siiski saavutada ainult üksikuid kohalikke sissemurde, millised riivistati. Kahjutuks tulistati 107 nõukogude tanki.

Eriti ägedad olid võitlused sissemurruruumis lõuna pool Krementshugi. Siin lõid meie üksused tagasi mitme vaenlase kütidiviisi rünnakud ja asusid mõnedes kohtades vasturünnakule.

Ka Tsherkassi, Kiievi ja Korosteni lõikudest teatatakse kibedaist võitlusist. Seejuures oli üks oma rünnaküritus lääne pool Kiievit edukas.

27. ja 28. nov. tulistati idarinde lõuna-lõigus 72 nõukogude lennukit alla. 6 oma lennukit läks kaduma.

Kogu Homeli võitlusruumis lõid uuesti lõõmama rasked võitlused. Mudane pind ja ründava vaenlase tugev surve nõuab meie üksustelt, kes osutavad visa vastupanu ning asusid ikka jälle vasturünnakuile, kõrget võitlusmoraali.

Kuna Smolenskist edela pool vaenlase kohalikud rünnakud osalt lähivõitluses tõrjuti, tõid meie rünnakud Nevelist edela pool raskeist ilmastiku- ja maastikutingimusist ning vaenlase kangekaelsest vastupanust hoolimata uut kohalikku edu.

Lõuna-Itaalia rindel nihkus vaenlane idalõigus tugevate jõududega meie positsioonidele Saagro-oru loodeserval lähemale. Eelmisel päeval sissemurdnud briti võitlusgrupid löödi vasturünnakul vaenlase kõrgete kaotustega jälle tagasi. Seejuures saadi vange.

Vaenlase härimislennukid lendasid möödunud ööl üle lääneopoolse riigipiirkonna.

Üksikud saksa lennukid teostasid ööl vastu 29. nov. häirimisrünnakuid eesmärkidele Kagu-Inglismaal.

Jaapanlaste uus suur võit

Gilbert-saarte juures uputati 4 lennukitekandjat ja 2 ristlejat. 1 lennukitekandja, 1 suur ristleja või lahinglaev vigastatud. Teine ja kolmas õhulahing Gilbert-saarte juures

Eriteade

Tokiost, 29. novembril (DNB). Keiserlik jaapani peakorter teatab: Jaapani merelennuväeüksused ründasid 26. novembri õhtul vaenlase sõjalaevastiku üksusi Gilbert-saartest läänes ja uputasid kaks suurt lennukikandjat. Seejuures läks üks jaapani lennuk kaduma. See merelahing saab tulevikus nimetuse „Teine õhulahing Gilbert-saarte juures".

27. novembril toimus uus rünnak teistele vaenlase üksustele samades vetes, kusjuures uputati veel 2 lennukitekandjat, millistest üks oli suurt tüüpi, mis kohe vajus. Edasi uputati 2 ristlejat, kuna üks suur ristleja või lahinglaev vigastati ja põlema süüdati. Jaapanlaste kaotused on 5 lennukit. See lahing saab nimetuse „Kolmas õhulahing Gilbert-saarte juures."

Peale selle ründas üks jaapanlaste allveelaev 25. novembri hommikutundidel üht vaenlase lennukitekandjat Makin-saarest läänes ja vigastas seda nii raskesti, et tuleb arvata tema täielikku hävimist.

Bolshevistlikkude jõukude ohvriks langes Montenegros 50.000 inimest

Belgradist, 27. 11. (DNB). „Obn Ova" erikorrespondent Getinjes kirjeldab terrori mida kommunistlikud jõugud omal ajal Montenegros teostasid. Punase terrori ajal leidis surma mitte vähem kui 50.000 inimest. Kõik Montenegro kirikud ja kloostrid olevat muudetud lõbutsemiskohtadeks. Kõigist Montenegro asulatest on kõige enam kannatanud Kalaschin. See vabaõhukuurort olevat tänapäeval rusuhunnik kümnete tuhandete alles matmata laipadega, mis on hiljutise kommunistide rünnaku tagajärg. Kogu Kalaschini intelligents olevat mõrvatud. Täiskasvanud meestest on vaevalt 40 % järele jäänud. Ohvreid on piinatud jõledaimal kombel ja visatud siis Kara jõe kõrvale rohu. Seda kohta on kommunistid nimetanud „koertekalmistuka". Edasi toob korrespondent pika nimekirja väljapaistvate montenegrolastega, kes kõik on mõrvatud kommunistide poolt.

Klassiloterii loosimine 2. detsembril

ERÜ klassiloterii eelviimase klassi loosimine toimub 2. ja 3. detsembril. Loosimisele tuleb 2500 võitu ja 1 preemia. Suurim võiduvõimalus ühe piletiga on seekord 14.000 riigimarka.

Seekordne loosimine peetakse ERÜ Keskameti ruumides Tallinnas Aia 12. Loosipileteid osta saab Tallinnas veel kuni 1. detsembrini kella 5-ni.

Raudriste eesti vabatahtlikele

Reichsführer SS on annetanud osutatud vapruse eest Raudriste järgmistele eesti vabatahtlikele: hstuf. Karl Väärt, ostuf. Enn Sirvet, ostuf. Gustav Vainu, oscha. Leopold Rõs, oscha. Arvo Naarits, uscha. Viktor Freitag, uscha. Hermann Kirstein, uscha. Robert Raiend, uscha. Aksel Susi, rttf. Leopold Suvi, strm. Heino Erk, strm. Aleksander Erm, strm. Nikolai Rooleht, o-gren. Kalju Otti, o-gren. Harry Vimm, gren. Martin Erdmann, gren. Endel Leivategija, gren. Arkadi Moorits, gren. August Albo, gren. Karl Sippsen, gren. Karl Muni ja gren. Harry Piht.

Eesti Omavalitsuse Juht võttis vastu rindevõitlejate esinduse

Eesti Omavalitsuse Juht dr. Mäe võttis laupäeval vastu oma ametiruumides Vabadussõja alguse 25. aastapäeva puhul tehtud saabunud eesti rindevõitlejate esinduse koosseisu kuuluvaid ohvitsere, eesotsas delegatsiooni juhi major Rebasega. Vastuvõtul dr. Mäe ütles tunnustavaid sõnu eesti rindevõitlejatele, kes esimestena kaks aastat tagasi haarasid relva, et aidata kaasa bolshevismi hävitamisel. Sellega ühtlasi andsid nad kõige kindlama tõenduse, et eesti rahvas pole vabatahtlikult liitunud N. Liiduga ning pole omaks võtnud bolshevismi.

Rindevõitlejate esindajate nimel vastas major Rebane, kinnitades eesti vabatahtlike valmisolekut alati kaitseda kodumaad ning aidata kaasa Eesti parema tuleviku eest võitlemisel. Ühtlasi andis major Rebane üle armeekorpuse komandöri, kelle alla kuuluvad eesti rindeüksused, isikliku kirja Eesti Omavalitsuse Juhile dr. Mäele.

Eesti rahva vastus Stalinile

Rindemeestele jõuluks tervituspakkide saatmine kujuneb suureks rahvuslikuks meeleavalduseks

Eestlased on viimastel päevdel rea kutsealade ja rahvakihtide poolt avaldanud enda seisukoha enamliku Venemaa diktaatori Stalini lubaduse kohta, —tulla eesti rahvast „vabastama". Iga eestlane teab et „vabastamine" Stalini retsepti järgi tähendab eesti rahvale hävingut.

Deklaratiivsete seisukohavõttude kõrval avaldab eesti rahvas enda vasluse Stalinile teoga, valmistudes suureks rahvuslikuks aktsiooniks, eesti rindevõitlejaile ja nende lastele jõulurõõmu valmistamiseks.

Rahva seast tulnud tagasihoidlik algatus, et iga vald saadaks eesti rindemeestele jõuluks ühe lambanahkse kasuka, tõotab kasvada üle sellest kitsast raamist. Nii teatavad Raudna valla peremehed Viljandimaal, et nad saadavad jõuluks rindele kui mitte rohkem, siis 2 lambanahkset kasukat. Küllap leidub ka teisi valdasid, kus see ei käi peremeestel üle jõu.

Villaseid kindaid ja sokke rindevõitlejaile, samuti teisi sooje esemeid on juba toodud ära ERÜ-sse, kuid kudumine on alles hoogu minemas.

Rida asutusi ja ettevõtteid Tallinnas ja maakonnalinnades on juba teatanud enda annetustest rindemeestele jõulukingituse tegemiseks. Peale varemmainitute teatasid „Rahvaülikooli" raamatu-ja kirjutistarbete kauplused, et nad valmistavad rinde jaoks 50 jõulupakki, mille juures sisu kujunevat oma väärtuselt rindemeestele meeldivaks üllatuseks. Paberi- ja kirjutustarbete hulgimüügiäri Seim ja Tarto annetas rindemeestele 1440 pliiatsit. ETK, Lutheri käitis, Kirjastus „Eesti Ajaleht", „Munaeksport", „Kave" ja teised ettevõtted, kellel rindemeestele tervituspakkide valmistamine on kujunenud kauniks traditsiooniks, on ka nüüd teatanud, et nad eesti rindemehi jõuludeks väärikalt meelde tuletavad.

Tallinna Tööstuskooli õpilased valmistavad nuge, mille järele rindemeeste poolt on erakordselt elav nõudmine.

Eeskujuandvaks rahvuslikku kohusetunnet on juba osutanud paljud nimetatud annetajad, kes ise ei saa koostada tervituspakikest, kuid rindemeestele sobivaid esemeid toovad ERÜ vastuvõtupunktidesse. Nii tõi üks meeskodanik ERÜ keskametisse Tallinnas tuliuue paksu puuvillase särgi-kampsuni, villased kindad, mitu karpi paberosse, paki mängukaarte, kammi, kreemi, kirjapaberit, ümbrikke ja palju teisi pisiesemeid nii rohkel arvul, et nendest koostatav kingituspakk on rindemehele meeldivaks üllatuseks.

Või märgime näitsikut, kes tõi kabemängu ja terve sületäie raamatuid, ning ajakirju, mis on teretulnud lugemismaterjal nii rindemehele punkris kui ka haavatule haiglas.

Need on üksikuid näiteid lugematute eestlaste valmisolekust ohverdada oma piskust rindevõitlejatele jõulurõõmu valmistamiseks. Jõuluks rindele saadetavad kümned tuhanded kingituspakikesed on eesti rahva vastus Stalini ähvardusele — saata oma röövjõugud Eestisse. Nende kaudu tõendavad eestlased, et rindemeeste võitlus on kogu eesti rahva võitlus enamlaste vastu elu ja surma peale.

Hävitati 93 Briti-Ameerika lennukit

Vahemeres uputati 5 laeva. Dnepri rindel kaotasid enamlased 151 tanki

Führeri peakorterist, 27. novembril. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Nikopoli sillapea juures ja suures Dnepri käärus teostasid enamlased tankide tugeval toetusel uusi rünnakuid. Nad löödi vihastes võitlustes tagasi ja mitmest kohalikust sissemurrukohast paisati nad meelekindlate vasturünnakute abil jälle välja. Seejuures hävitati seal 151 Nõukogude tanki.

Kuna Tšerkassõi ruumis ägedad võitlused on veel käimas, nurjus lääne pool Kiievit ja Korosteni juures mitu vaenlase rünnakut pärast raskeid võitlusi.

Lääne pool Homeli ja edela pool Kritševit on meie väed raskeis võitlusis pealetungivate vaenlase võitlusgruppidega.

Lõuna ja loode pool Nevelit tõid meie rünnakud kohalikke võite.

Idarinde lõunaosas saavutasid 204. kütirügemendi esimene ja teine pataljon kapten Dietzi ja kapten Widaari juhtimisel raskeis võitlusis mitmevõrra üleoleva vaenlase vastu oma eeskujuliku hoiaku tõttu silmapaistvaid tõrjevõite.

Lõuna-Itaalia rindel möödus päev rahulikult.

Saksa torpeedolennukid ründasid Alžeeria ranniku ees suure edukaga suuretest transpordilaevadest koosnevat, tugevasti julgestatud vaenlase konvoid. Nad uputasid kaks hävitajat ja kolm transpordilaeva kogumahuga 38.000 brt. Kaht hävitajat, üht suurt transpordilaeva ja üht valvelaeva vigastati raskesti.

Saksa õhujõudude teine raske õine rünnak suunduS vaenlase järelveotoetuspunktile Napolile.

Eile tungisid Põhja-Ameerika pommitusüksused Saksa lahte ja teostasid terrorirünnaku Bremeni linnale, kusjuures purustati mitu haiglat, vanadekodu ja kultuuripaika. Jahi- ja hävituslennukite eskaadrid hävitasid koos teiste õhukaitsejõududega olemasolevail andmeil 41 vaenlase lennukit. Pealeselle tulistati alla 13 Põhja-Ameerika pommitus- ja jahilennukit okupeeritud läänepiirkondade kohal.

Briti pommitusüksused lendasid möödunud ööl Saksa riigi piirkonda ja teostasid uusi terrorirünnakuid. Osa jõude ründas Stuttgarti, kuna teised üksused tungisid Saksa pealinna kohale ja heitsid mitmele linnaosale hajutatult lõhke- ning enneköike süütepomme. Tekkis kahjusid. Ööjahilennukid ja õhutõrjesuurtükivägi tulistas seniseil andmeil 39 Briti pommituslennukit alla.

Seega kaotas vaenlane möödunud 24 tunni jooksul Saksa riigi ja okupeeritud läänepiirkondade kohal 93 lennukit, peagu eranditult rasked neljamootorilised pommituslennukid.

Saksa lennukid heitsid ööl vastu 27. novembrit pomme Londoni linnapiirkonnale.

Uusi tagasivallutamisi ja edu

Korosteni ruumis piirati sisse ja hävitati vaenlase tugevaid jõude

Führeri peakorterist, 28 nov. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab: Kagu pool Perekoppi vallutati üks kaotsiläinud kõrgustik tagasi ja kaitsti seda arvukate vaenlase rünnakute vastu. Õhujõud ründasid tugevate üksustega siin ja maabumiskohas kagu pool Kertshi vaenlase positsioone ja vasturünnakule valmistuvaid nõukogude vägesid, tekitades neile raskeid kahjusid.

Nikopoli sillapeal ja suures Dnjepri käärus kestsid ka eile rasked tõrjevõitlused. Vaenlase jõudude kohalikud sissemurrud paisati tagasi või riivistati.

Lõuna pool Krementshugi ja Tšerkassi juures on käimas võitlused sissemurdnud vaenlase võitlusüksustega.

Ka lääne pool Kiievit võideldi ägedasti. Arvukad nõukogude rünnakud nurjusid, kuna üks omapoolne rünnak võitis vaenlase vihasest vastupanust ja põhjatutest teedest hoolimata pinda.

Korosteni ruumis lõpetati üks omapoolne rünnaküritus edukalt. Päevi kestnud võitlustes õnnestus tugevaid vaenlase jõude sisse piirata ja hävitada. Seejuures hävitati ka Korosteni linna kagunossa mööduvalt sissetunginud nõukogude väed vaatamata meeleheitlikule vastupanule. Meie väed tekitasid vaenlasele kõrgeid veriseid kaotusi ja võtsid arvukalt vange, saagiks saades 59 kahurit, samuti ka suurel arvul kergeid ja raskeid jalaväerelvi.

Homeli võitlusruumis võitluste ägedus alanes. Üksikutes kohtades tõrjuti vaenlase rünnakud ja paisati nõukogud vastulöökidega tagasi nende lähtepositsioonidele.

Edela pool Nevelit vallutasid meie väed rea asulaid tagasi ja tõrjusid vaenlase vasturünnakud.

Lõuna-Itaalia rinde idalõigus elavnes eile võitlustegevus uuesti. Vaenlane ründas palju kordi kuni pataljonitugevuste jõududega tankide toetusel. Võitlused on veel käimas.

Teistelt rindeosadelt teatatakse elavat mõlemapoolset kahurväetegevust.

Vahemere ruumis tulistati 26. ja 27. novembril alla 12 briti ja ameerika lennukit.

Tallinna saabus eesti rindevõitlejate delegatsioon

Rindevõitlejad võtsid osa Eesti Vabadussõja 25. aastapäeva tähistamise pidustustest

Reede hommikul jõudis Tallinna eesti rindevõitlejate delegatsioon Idapataljonide koosseisust, et osa võtta pidustustest, mis toimusid pühapäeval, 28. nov. Eesti Vabadussõja 25. aastapäeva tähistamise puhul. Delegatsioon on 41-liikmeline, koosnedes 5 ohvitserist, 10 allohvitserist ja 26 sõdurist.

Lahinguväljalt saabunud rindevõitlejaid olid jaamas vastu võtmas Rahvakasvatuse Peavalitsuse juhataja B. Meret, rindevõitlejate delegatsiooni juht, ühe Idapataljoni ülem major Rebane, kes kolme delegatsiooni liikmega oli saabunud juba varem, ja ERÜ esindajad. Viimaste poolt anti üle rindevõitlejatele tervituskingitused kodumaale saabumise puhul.

Tartumaal 62 maanaiste seltsi

Tartumaal töötas omariikluse päevil 62 maanaiste seltsi. Enamik naist avaldas nüüd soovi edasitöötamiseks, mis on ka rahuldatud. Maanaiste seltsid jatkavad tööd endiste põhikirjade alusel.

Lugejaile

Elektrivoolu puudumise tõttu laupäeval ilmub meie lehe tänane number mõningate sisuliste puudustega, mida lugejad loodetavasti lahkesti vabandavad, mõistes, et häired lehe ladumisel mõjustavad paratamatult ja toimetusest olenematult lehe sisu.

Toimetus

Paides tähistati Vabadussõja alguse 25. aastapäeva langenud kodukaitsjate mälestamisega

Pühapäeval tähistas Paide linn Vabadussõja alguse 25. aastapäeva, mille puhul linn oli lipuehtes. Kell 10 toimus Püha-Risti kirikus pidulik jumalateenistus, mille kestel koguduse õpetaja M. Saar tuletas meelde neid kodukaitsejaid, kes Paidest veerand sajandit tagasi jätsid oma elu isamaa eest. Ühtlasi asetati Omakaitse poolt kirikus asuvale Vabadussõja kangelaste mälestussambale pärg. Kell 12 toimus turuplatsil tuletõrje paraad tuletõrje korralduskuu lõpu puhul.

Paide teatri järjekordsed etendused Türil

Paide teatri järjekordne külakost türilastele 22., 23. ja 27. nov. K. Schönherri draamaga „Naiskurat" leidis sooja vastuvõttu. Kuigi draama esitab osatäitjaile suuremaid nõudeid mänguks, tulid osalised oma ülesannetega rahuldavalt toime, oli vaid vähemaid komistamisi tekstis ja mängus. Eriti hea tõlgenduse oma osale andis E. Türk hädise, kuid kavala salakaubavedajana. Viimane, kolmas etendus laupäeval toimus tuletõrjeühingu korraldatuna. Näidendit jälgis täissaal.

Viis esimest päeva

Eesti Brigaadi tuleristsed ida võitluspõrgus

SS-PK.- Üle tinahalli järve, mille teine kallas varjab end sombas ja suitsus, kostab raskekuulipilduja tärinat. Sekka kostab ka granaadiheitja haugatusi. Viilstades meist üle, lõhkevad mürsud metsas, meist vasakul tumedad lajatused kaikuvad kaua järgi. Seal, kus täriseb ja paugub, lamavad eesti SS-grenaderid vastamisi punaarmee ahelikkudega. Nüüd peavad Eesti Brigaadi vabatahtlikud näitama, kui kindel on rindelõik, mida nad oma asunud kaitsma.

Muide, esimene ülesanne — viis päeva võitlust bolshevistlike jõukudega, kes ohustavad rinde otsest tagalat, on Eesti SS-vabatahtlike Brigaadil juba seljataga. Nüüd on aga käsil uus ja veelgi tähtsam ülesanne.

See algas juba nädal aega tagasi. Olime paar tundi mugavalt veetnud sõdurite kodus, ühes järvede vahelises vene linnakeses, mis oli hävinenud juba siis, kui esimesel idasõjakäigu aastal saksa vägev rünnak suundus põhja ja itta. Olime võõrustanud end kahekordselt lõnaga, kirjutanud kirju kodustele, ning arutanud endamisi küsimust mis saab edasi?

Lahenduseks saabus käsk, poole- tunni pärast olla marsivalmis. Juba sama päeva õhtul asusime pikas külas, et sealt alustada marssi veel enne päikesetõusu. Meie pataljonil oli käsk, moodustada kiiluteravik, mis pidi lõhestama maa-ala, kus tegutsevad bandiidid, otse südamest. See, võitlustega põimitud marss vältas mitu päeva, kuid eesmärgi saavutasime siiski enne määratud tähtaega. See toimus nii...

Esimesel päeval...

Olime need paar tundi, mis lubatud puhkuseks, veetnud laia vene ahju mõnusas soojuses. Und häiris vaid tubane „punavägi", mis tegi varase virgumise kergeks. Silm seletas vaevu külavahelist teed, kui asusime rünnakule.

Pidime liikuma äärmise ettevaatlikkusega, sest lai, raudkividest sillutatud maantee võis olla mineeritud. Teel läbisime küla, kus polnud ühtegi tervet elamut. Kõikjal vaid suitsenud ahervared. Bandiidid olid põletanud maha kõik, mis aga tuld võttis. Ahevarte alla olid nad ehitanud punkrid ning elanud neis. Nii mõneski varisenud ahjujalas pesitses laskeava, mis oli kohandatud kuulipildujaist laskmiseks. Punased maa-alused olid siiski lahkunud oma peidikuist ja laskepesadest ennem kui jõudsid küla vahele meie julgestusrühma piilurid. Meie püssirauad jäid sedapuhku veel külmaks.

Pioneerid olid need, kes said esimestena tööd. Punased jõugud olid põletanud silla. Söestunud palgid ja talad lebasid risti-põigiti jões. Meie pi-meestel oli nüüd hea juhus näidata, mida nad laagris õppinud. „Kääri käised ülesse, asu tööle kallale!" laulsid nad seal. Töö juurde asusid nad tragilt ka nüüd. Vana, põlenud sild pidi andma materjali uueks. Pealt söestunud, kuid seest veel küllalt tugevad sillatalad kangutati lahti postide otsast. Metsast saeti uusi lisaks ning kaks tundi enne määratud tähtaega olid pioneerid oma tööga valmis. Kahurid ja rasked varustusveokid veeresid jälle. Tublid pioneerid, vööni märjad, olid end pingutanud vinges, läbilõikavas tuules. Nüüd võisid nad end õigustatult soendada tulelõkke juures.

Laskurkompaniid olid samal ajal teinud oma töö. Nõrka vastupanu osutanud bandiidijõugud olid löödud välja külast ning rahulik ööbimine oli väeosale kindlustatud.

Teisel päeval...

Kihlveoks polnud võimalust, sest iga mees oli veendunud, et selgi jõel, mille pidime täna ületama, on bandiidid hävitanud silla. Ja nii oligi.

Taas liikusime piki metsavahet kulgevat teed. Iga käänaku ja künka tagant võis meid üllatada vaenlase tuli. Häirimatult pääsesime siiski edasi kuni jõeni. Ees liikuv piilkond andis märgi peatumiseks. Virgats tuleb teatega, et seal on märgatud vaenlase vaatlejat. Midagi kahtlast polnud aga märgata. Sillaots oli lage nagu raseeritud. Tihe mets kahelpool teed varjas vastaskalda. Veel mõni samm ja esimesed meist olid kõrgel kaldavallil. Samal hetkel paiskus meestele vastaskaldalt kuulipilduja valanguid. Liibusime maa ligi. Plaksatades löövad kuulid puudesse. Meile toetuseks antud soomusmasinad ronisid positsioonile. Otse peakohal kärgatas kahurisuu. Hetk hiljem tõusis teisel kaldal, otse metsaserval, õhku suitsu- ja mullasammas. Seal vaenlase raskekuulipilduja täriseski. Sinna läkitas soomusmasin, mille meeskond juba palju kuid võidelnud idarindel, veel mõne mürsu ning vakka jäi seegi punaste pesa. Kuid vasakult tulistas veel teine ja kolmas raskekuulipilduja ning toetuseks neile vingus püssikuulegi. Meie kuulipildujad pidasid nendega usinasti kahevõitlust. Leekkuulid sööstsid nagu hõõguvad sitikad üle jõe.

Bandiidid olid moondanud oma laskurpesad, kaevikud ja relvad. Kuid tuld avades reetis ta siiski meile oma asukoha, ning siis sadas sinna kuule meie ja soomusmasinate kuulipildujatest. Üksikud laskurjaod tungisid samal ajal üle söestunud sillapalkide turnides jõe vastaskaldale. Lõpuks oli seda siiski liiga palju bandiitidele, nad loobusid vastupanust ja kadusid, oma haavatuid kaasa võttes.

Üks meie mootorrattureist sattus sillaotsal miinile ning sai jalast haavata. Mehel oli siiski õnne mantel ja ratas said rohkem kannatada kui ta ise.

Teisest jõest pääsesime üle vaid pioneeride voolikpaatidega, olles enne õngitsenud uppumisohust välja ühe rühmaülema ja alljuhi kes püüdsid tormata jalgsi läbi vee. Meie jagude paiskudes ahelikku teisel kaldal saame taas tuld. Soomusmasinad ei pääse sügava vee tõttu üle. Peame rünnakut jätkama oma jõul. Udu takistab vaatlust, moodustab aga nii kui ka vastase liikumist. Venekeelseid käsklusi ja karjumist kuuleme juba samast endi eest. Häälte suunas asuvad meie grenaderid. Bandiidid tulistavad ilmselt liiga kõrgelt. Nende kuulid purustavad oksi pea kohal. Üks kuulidest tabab siiski noort vabatahtlikku puusast. Haav pole õnneks raske.

„Pole vigal Saad terveks, lähed puhkusele!" rahustab kaaslane, kes asetas haavale sideme. Haavatu kirub vaid, laskmata kuuldavale ühtki hädaldust.

Bandiitide poolel on saand haavata üks juhtidest. „Rebjata! Rebjata!" karjub ta meeleheitlikult, püüdes tagasi hoida taanduvat jõuku. Asjata! Jättes maha kuulipilduja, kaovad nad seljandiku taha. Maha jäetud haavatu, punaarmee leitnant, teeb endale ise lõpu, asetades käsigranaadi kõhu alla.

Öö veedame vallutatud külas, mille väravas punaste kerge tankitõrjekahur läkitab meile vastu veelgi kaks lasku. Need lõhkevad, tekitamata kellelegi kahju.

Kolmandal päeval...

Kustutasime silla, mille bandiidid panid põlema, just meie külla tungides! Kiivritega ammutasid mehed jõest vett ning välilabidatega raiusid leegitsevaid sillapuid. Vinge tukisuits tegi kibedaks silma ja kurgu, kuid lõpuks olid leegid siiski kustutatud. Vähemalt pääsesid jalamehed takistamatult teisele kaldale, kus kõrgete kuuskede all asus tõeline punkrilinn. See oli suurema bandiidijõugu peakorteriks. Kuusepalkidega vooderdatud punkreisse olid ehitatud korralikud ahjud ning isegi klaasaknad ei puudunud. Esma-kordselt asusime ruumidesse, mis olid bolševikud ise meile soojaks kütnud.

Neljandal päeval ...

Olime kolme eelmise päevaga küllalt edukalt ja kiirelt edasi liikunud, et täna võisime endale lubada pisut puhkust ning piirduda vaid luuretegevusega. Ainult pioneerid said taas kibedasti tööd. Teele, mis kulges läbi põlisluane, olid langetatud tõkkeks puid tervelt 2-3 km pikkuselt. Meie pimeeste mootorsaed pidid lõikama meetrijämedusi männi- ja kuusetüvesid, et rajada meie veovoorile järgmiseks päevaks teed. Öö veetsime osalt külas, osalt punkrilinnas. Viimane oli parem öömaja, kui ükski tavaline sopane küla.

Viiendal päeval...

Külm oli too hommik, hall kattis maad ja puid. Meie üksus kogus end edasimarsiks teele. Meil seisis ees 18 kilomeetrit räpnakut, et rünnata bandiitide pealaagrit. Vilu, selge ilm oli nagu loodud pikaks matkaks, Pioneerid olid saaginud, murdnud öö läbi. Neil oli käsil viimane poolkilomeetrit tohutust metsatõkkest, kui saagisid ja kaalusid meie väsimatud töömehed edasi. Selle metsatõke oli langetatud punaarmee poolt juba 1941. aastal, et tõkestada Saksa vägede võidukäiku itta. Saksa ülemjuhatus valis siis aga teised teed. Vägevad puutüved olid lamanud nii kaks aastat ning suur kivitee nende all kasvanud rohtu. Nüüd murdis neist läbi Eesti SS-vabatahtlik Brigaad! See peaks olema sümboolne. Suurel sõjateel mille ehitanud tuhanded orjad ainult seks, et bolševistlik hävitusrull pääseks veerema Euroopa vastu, liiguvad nüüd vabalt väed, mis kaitsevad Euroopat.

Läbinud ürglaane, seisimegi rünnaku lähtel. Maantee viis otse mäkke ning taamal paistsid bandiitide laagri esimesed hooned. Isegi lokulöömist oli seal kuulda — anti vist alarmi.

Liikusimeedasi, eeldades tugevat vastupanu ning teades, et naaberkompanii on küla ümber haaramas vasakult ja paremalt. Juba võis märgata küla vahel liikumist. Paar valangut kuulipildujatest meie suunas ning siis jäi äkki kõik vaikseks. Olime nihutanud end juba majade vahele. Kõikjal viletsad, lagunevad hooned, nagu see Nõukogude külades nii tavaline. Küla teisest otsast kostus tugevaid plahvatusi. Bandiidid lõhkusid silla oma taganemisteel. Kuid too tee ei viinud neid kaugele. Meie ülesanne on küll täidetud, kuid neid ootavad mõne kilomeetri pärast saksa üksused, kes on meid toetamas — bandiidid on ümber piiratud!

SS- sõjakirjasaatja Gerhard Rahnulo.

VAIKNE RINNE JA VAIKNE RAND

Sügiseõhtu süveneb sügavmustaks ööks. Õudsustäratavalt vormidevaesel rannikul otsekui legendkaugest sügavikust resoneerivad lained tuulte ja vihmapritsmete rapsoodiale. Slaavi mütoloogia vetenümf — russalka—on usaldamatult salapärane. Eriti siin, kus rinne ja rand. Rinne küll, kuid vaikne. Otse tundide kaupa võib ta seista siin mingis valvsas tarretuses. Ainult aegajalt kõmatab üksik kahurilask kauguses või rändab kõrguses katkendlikult urisedes „uljas Stalini teraslind".

Omapärast vaatepilti pakub aga öö. Ta on salakavalam ja vaenulisem. Valveerksuse pinge suureneb mõlemal pool. Uustulnuka uudistusega paeluvad mind siin fenomenid, mis vististi kusagil rindelõigu maastikutaustal ei paku nii nõiduslikult kütkestavat panoraami. Istun hilisel öötunnil valgustamata kaluri majas akna all, pilk kiindunud rannale, kus helgiheitjad sügiseöö kiusavat salapärasusest ignoreerides paiskavad eredaid kiirtevihke, mis liiguvad nagu mitmevärvilised uduviirud tuuleiilidest kan- tu ina. Helgib hõbedaselt rannakaljudel, lei ab paljudest venedest koosneva „kala lae vastiku" kui sõnakuuleliku meri hobu de karja lainete rütmikaist õõtsu- dest ja kohast suigutatuna. Ja taamal pun krite ees vilksatavad valvsad sõduri- kuju d kui ohtramõõdulised sõejoonistu- sed vähesuitsunud tareseinal. Haugatab kah ur, üheaegselt kustub valgus, otse- kui oleks meie seljataga mürtsudes kin ni löödud valgustatud eluruumi uks ja tõugatud kottpimedasse õhe. Veel sä hvatab siin seal punast rohelist, vio- le tset raketivalgust, mis värvivad mo- m endiks rea kummalisi maastikupilte. K ostab trrr-trr. trr... ja järve kohal a endab tuliseid sädemeid. Siis laman l semel ja jagan siinset paari kolme päeva jooksul kogutud muljetepagasit eri lahtreisse.

Ma ei teadnud, et mulle midagi sootuks uut võib pakkuda sügiseöö rannal, sest mu mälestustemaastikus domineerivad Peipsi värvi ja helitoonid. Ent rinde ja rannajoont kokkupõimitult polnud ma veel näinud. Ka kuulsin ma et see näiliselt vaikne rinne polegi alati nii vaikne. Nii mõnedki korrad olevat vaenlane üritanud siin dessanti.

Ei olnud mulle tundmatud Nõukogude kalurikülad Peipsi rannikult oma temperamendiküllaselt tuksleva tänavaelu tuiksoonega, mis siin lööb hoopis laisemalt, kuna siinsed suguvennad näivad olevat kõigiti loiumad, tuimemad ja konservatiivsemad. Räpane on Nõukogude küla igal pool, kuid olen leidnud Eestis Peipsi rannikul ka puhtusest lõhnavaid elamuid. Siinsed lõhnavad ka kuid mitte puhtusest. Ma ei teadnud varem, et siinse elu tänapäevasusse on tükike muinasaega sobitanud end harmoonilisse kooskõlla. Suvel nägin ma, et kusagil mujal rannakülades kuivatati ja peksti vili külatänaval, jahvatati terad käsikivil. Siin nägin kodust ketramist vuriseva vokiratta romantikata. Küürutava eide ees seisab jalale toetuv koonlaud. Pidevalt arutab üks käsi heiet, kuna teises keerleb nobedalt teravaotsaline poolivarras, mis paraja hoo juures lastakse kukkuda teravikuga põrandale, kus ta isegi õige tasast vurinat sünnitades edasi keerleb, kuna teinegi käsi peab vahetevahel abiks olema lõnga heietamisel.

Järgneval päeval tutvun paari ümberkaudse külaga. Tänaval liikuvate kitsede ja lammaste seas näen loomi, kes ei kuulu õieti kumbagi liiki,—soku ja lamba ristsugutuse tulemust. Selline värdjas pole kuigi tulutoov—ta ei anna villa ega piima aga paljudele sellistele on lubatud siin eluõigust.

Üldmulje aga jäi, et mineviku riismetel pole siin enam pikka püsi, kuna siia on toonud teisi tuuli mehed maailma maadest ja meredelt. Juba leiame siit sõduri käte poolt loodud kodukultuuri algeid. Puhtust ja korda armastama õpetab neid sõdur, praktilisi näpunäiteid majapidamisteki annab ta ja tahtmatult sigineb siia läänekultuuri õilistavaid mõjusid.

Sõdur aga loob siingi ahastavas troostituses n. ö. oma ühiskonna, mis seisab kõrgemal kohalikust nivoost. Kusagil on kolhoosilaudast kui ainukesest ruumikamast hoonest saanud rindekino. Küla keskel ehib kahekordset luitunud palkehitist nägus silt: Soldatenheim „Alstereck". Ehitusseaduste vertikaalsuse nõudeid hülgavate hallide, sammaldunud kastide keskel seisab valitsejalikult sirgemalt üks nägusam ning avaram elamu sildiga: Ortskommandantur. Sissekäigu kõrval seisab ootevalmis postkast, millele maalitud tugevate tähtedega „Feldpost" ja alamal väiksemalt, nagu tagasihoidlik meeldetuletus „an die Mutter". Tuletab mullegi meelde mu kirjutamiskohustusi. Kodumaalt pole ammu enam kirja saanud. Mitmed vastused on jäänud tulemata. Kuid mu kolmandal sõja aastal ei tee see mulle enam valu. Ühiseist kannatusist kasvanud sõdurisõprus on parim kõigest, rahvusest ja päritolust hoolimata. Mulle meenub seejuures üks tubli, elurõõmus saksa kamraad, kes oli kunagi mu hallide pävade parim seltsiline kusagil rannal, ja nüüd, olles taas rannale, alustan talle kirja: „Irgendwo am Strande. ."

A. M.

Mees granaadiheitja juures, kelle noorustikust näost võib lugeda, et ta on kogu hingega asja juures. Pk.-sõjak. Schödl (Wb.)

Narviku kangelane, M·rmani rinde ülemjuhataja, kindral-kolonel Dietl kõneleb ajaloolisel väljakul Münchei Feldherrnhalle ees kümnetele tuhandetele, kinnitades oma fanaatilist usku Führer.. se, saksa rahvasse ja tema kangelaslikku ild)

Eesti esimese postmargi 25-aastapäev

Eesti esimese postmargi 25-da aastapäeva tähistamiseks korraldas Tallinna Filatelistide Selts neljapäeval pidulikku koosolekku, mille avasõnad ütles seltsi esimees G. Niländer.

Koosoleku keskseks osaks oli ettekanne Eesti esimese postmargi, selle saamisloo ja eelkäijate üle, mille esitas meie vanema põlve tuntumaid filateliste Emil Bruhl. Rikkalikult illustreeritud pikemas ettekandes esitas kõneleja palju huvitavaid ja üldsusele vähetuntud asjaolusid, mis seoses meie esimese postmargiga.

Uus saksa transportlennuk

Lennuk võib võtta peale 130 mehelise sõjaväeüksuse täies varustuses

Berliin. Saksa ajalehed avaldavad pilte lennukist Me 323. Kirjeldustest võib järeldada, et Suur-Saksamaa konstruktorid on ehitanud maailma kõige suurema lennuki, mida nimetatakse „Gigant". Nimetatud 6 mootorilised transportlennukid on endid eriti õigustanud viimaste sõjaliste operatsioonide ajal. „Gigant'i" pagasiruum on 100 kubikmeetrit suur. Sellega võib kohale toimetada laskemoona, toitaineid ja kuni 130-meheline sõjaväeüksus täies varustuses, ning isegi suurtükke, tanke ja täislaaditud raskeid veomasinaid. Lennuajal näeb ta välja nagu eelajalooline elukas, kuna ta tiibade laius on 55 meetrit ja stardi ning maandumisel kasutab ta 10 lülikutaolist ratast, mis võimaldavad lennukil maandumisel kasutada ebaühtlast pinda. Eriti jõuline soomus kaitseb lennukit vaenlase üllatusrünnaku eest. Hoolimata lennuki hiigelsuurusest, koosneb ta meeskond vaid 5 mehest.

Pettumused

Meie sõjaliselt kaastööliselt

Vaenlase ennustuse järgi pidi novembrikuul toimuma Saksamaa kokkuvarisemine. Nagu kolme aasta eest, millal vaenulik kihutustöö, hoolimata kõigist sündmuste poolt ümber lükatud prognoosidest, ikka jälle kuupäeva kuupäeva järele mainis, tõi see ka nüüd endaga kaasa ainult raskeid pettumusi.

Juba üle nelja kuu ründavad bolshevikud ikka ja jälle ülekaaluka inimmassiga ja peaaegu lämmatavana tunduva materjalipanusega saksa liine, pannes kõik ühele kaardile, et viimase jõupingutusega veel enne talve tulekut jõuda eesmärgile — läbi murda saksa rindest, mis tal senini oli nurjunud. Selleks ohverdati tohutu hulk inimesi ning kanti raskeid materjaalseid kaotusi. Saksa juhtkond seevastu otsustas oma vägesid edaspidi mitte enam jätta massrünnakute objektiks, vaid ta otsustas nad koondada lühendatud joonele. Ta tugevdas endist laiaulatuslikku rinnet, ühtlasi asetades teda looduslikult soodsamasse olukorda. Seeläbi võitis ta eelkõige reserve, mida ta võib tarvitada vajaduse korral sobival ajal. Kui nõukogud sellest hoolimata saavutavad oma massrünnakutega mõningais tulipunktides — üldisest seisukohast vaadatuna — kohalikku, edu, siis ei tohi jätta tähelepanemata, et *pealetungijal on* — võrreldes kaitsjaga — see paremus, et ta võib ise endale valida võitlusruumi ja tal on võimalik kohtadel, kust ta kavatseb alata pealetungi, koondada oma vägesid ettenähtud hulgal. Nõukogud kasutasid suures idalahingus eelpooltoodud võimalust ulatuslikult. Niipea, kui mõni nende operatsioon ähvardas variseda saksa tõrjejõu ees, algas rakenduspunkti moodustamine teisel kohal, et sel viisil killustada reserve saksa ja liitlaste rinde taga. Nimetatud moodust kasutasid nad Melitopoli, Dnjepri-lõigu, Kiievi, Smolenski ja Neveli juures. Pidades silmas laialdase maa-ala ja raskeid liiklustingimusi idas, peaks igaühele selge olema, et saksa reservide rakendamise tulemus selgub alles mõne aja pärast. Nende sekkalöömise tõhusust on nüüd tõendanud Žitomiri tagasivallutamine, mille läbi peatati vaenlase edasitung läänepool Kiievit. Saksa vasturünnak edelapool Kiievit on ühtlasi sulgenud Kiievist läände viiva raudtee- ja maantee, nii et vaenlase vägede sissemurruruum muutub seal aina ahtamaks.

Vaenlane näeb end nüüd sunnitud olevat oma esialgsest idalääne suunast tagasi tõmbuma suunale lõunast põhja, seega täisnurkselt oma kavatsetud rindesuunale.

Kergenduseks võeti ette ägedaid ettetunge mõlemal pool Homelit Retschutza (Dnjepri ääres) suunas ja läänepool Smolenskit, suutmata teostada läbimurdekavatsust.

Kui seega siis nõukogude rünnakud ei ole senini saavutanud oma eesmärki — nimelt saksa rinde lõhestamist ja suuremate saksa jõudude ümberpiiramist, vaid hoopis vastupidi ikka enam tuntavaks saab igal pool saksa vastumõju, siis on see hiilgavaks tõenduseks saksa vägede erakordselt kõrgest võitlusmoraalist ja saksa tõrje ebaharilikust tugevusest.

Üheski kohas pikal rindel ei ole senini vaenlasel õnnestunud saksa tegutsemise suveräänsust takistada.

See tegutsemise suveräänsus on uuesti tõestanud Badoglio-itaallaste reetmise tõttu inglaste omandiks langenud Ägeuse mere saarte uuestivallutamisega.

See on toonud suurema pettumuse, mis põhjustanud inglaste erakordse mahalööduse tunde, kuna nende arvukate väiksemate ja suuremate saarte omamine oli vaenlasele mitte alahinnatava tähtsusega. Õhujõudude, mereväe, langevarjurite ja sõjaväeüksuste eeskujulikus koostöös vallutati üksikud saared, viimasena Leros, pärast võitlusi ja meeskondade vangistamist. Samose saare vallutamisega on nüüd puhastatud ka viimne vaenlase toetuspunkt Ägeuse meres.

Ägeuse võitluspiirkond asub vahetus läheduses anglo-ameerika ainsa maarindega Itaalias ja samuti suurte tähtsate inglise laevastiku toetuspunktide Malta, Aleksandria ja Cyprose lähedal. Kui inglased vaatamata sõjamandri tähtsusele ja suurte laevastikubaaside lähedusele ei olnud võimelised takistama saarte vallutamist ja meeskondade hävitamist, siis tõestab see, et anglo-ameerika agitatsioonitrikk absolutsest valitsemisest on merel ainult bluff.

Ollakse üldse pettunud, et toimunud on „invasioon" Euroopasse, Itaaliasse. Inglise

Lõpp 3. lk.

Euroopa vanim nafta Eestist

Berliin, 22. novembril. Huvitavad uurimused Euroopa vanima naftaleiu üle teostas Jena ülikooli professor Rüger. Nn. Eestimaa sinises savis, mis on vanimaid kivimeid Euroopas, kuid on siiski säilitanud suure elastsuse, leidis ta söetaolisi jäätmeid. Prof. tegi kindlaks, et siin on tegu asfaltiidiga, mis võib olla tekkinud ainult naftast. Seega on tegu vanima nüüd tänapäeval veel äratuntava naftaleiuga Euroopas. Leid ja tema uurimine pakuvad teaduslikult suurimat huvi, kuid ei oma majanduslikult mingit tähtsust.

Meeleavaldusi Delavivis

Genfist, 26. nov. (DNB). 11 briti politseinikku ja 22 juuti said Delavivis ühe demonstratsiooni puhul haavata, nagu teatab „Daily Harold". Domonstrandid protestisid ühe haarangu vastu, mida teostasid briti politsei ja sõjavägi juudi külas Ranat Hapeveshis, otsides keelatud relvi. Rahutused kestsid 4 tundi ja demonstrandid püüdsid Delavivi inglise valitsushoone aknaid sisse lüüa ja hoonet põlema süüdata. Haifas teostasid 4000 isikut sümpaatia meeleavalduse.

Määratakse uued võimüüginormid piimatootjaile

Piimatootjaks loetakse iga lüpsilehma pidaja. Võinorm tuleb täita täispiima või sellest valmistatud saaduste äraandmisega. Normi suurus oleneb talundi kandevõimest ja olenevalt sellest määratakse keskmise võinormi alusel ühelt lehmalt aastas

Praegu toimub Kindralkomissari vastava määruse ja selle teostamiseks Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja poolt antud juhendi ellurakendamine, mille kohaselt määratakse uued võimüüginormid lüpsilehma pidajaile. Norm määratakse 1943/44 aastaks, seega 1. sept. 1943. a kuni 31. aug. 1944. a. Majandusaastaks määratud norm jaguneb neljale kolmekuulisele tootmisperioodile. Esimesel perioodil tuleb täita 25%, teisel — 15%, kolmandal — 20% ja neljandal — 40% aastanormist. Erandjuhtudel võidakse protsentuaalselt vahekorda tootmisperioodide vahel muuta.

Turukorraldusvalitsuse poolt on teatatud igale maakonnale ja maakonnavabale linnale keskmine võimüüginorm ühelt lüpsilehmalt majandusaastaks. See keskmine ühelehmanorm korrutatud vastava omavalitsuspiirkonna lüpsilehmade arvuga annab tähendatud omavalitsuse piirkonna võimüügikohustuse.

Saadud omavalitsuse müügikogus jaotatakse vastava komisjoni poolt seal asuvate valdade (linnade) vahel ueile sama komisjoni poolt määratava keskmise normi alusel iga lüpsilehma kohta majandusaastas. Normi määramise juures võetakse arvesse valdade (linnade) tootmisastet ja tootjate leibkonnaliikmete omatarvidust ning muid olulisi põhjusi.

Erinevate looduslike piimakarjapidamise eelduste, karja aretussaime ja tegeliku söötmisvõimaluse juures võib olla eripiirkondade piimakarja ja keskmine toodang lüpsilehma kohta väga lahkuminev. Samuti erinev võib olla piimatootja leibkonnaliikmete piima ja või omatarvidus lüpsilehma kohta, olenedes leibkonnaliikmete ja lüpsilehmade arvulisest vahekorrast.

Peale nende esineb kohati veel muid piimatoodangut mõjuvaid asjaolusid nagu söjakahjustused ja muud.

Olenevalt eeloeldust määratakse üksikutele valdadele (linnadele) erinev keskmine võinorm ühe lüpsilehma kohta, kuid see ei või mõjutada maakonda keskmise normi alusel tuletatud võimüügikogust.

Sama põhimõte kehtib valla (linna) keskmise normi suhtes, kusjuures valla (linna) võimüügikogude jaotamisel ükaiktootjate vahel võivad erinevused esineda veel ulatuslikumalt. Igale üksikule majapidamisele lüpsilehma kohta keskmise normi määramisel võetakse arvesse eelpooltähendatud asjaolusid täiel määral.

On eriti rõhutatud, et üksiktootjale keskmise võimüüginormi määramisel tuleb lähtuda talundi või majapidamise looduslike piimakarja või -lehma pidamise eeldusest, karja toodanguvõimest ja tootjat leibkonnaliikmete arvust ning sõja ja muu erioludest tingitud põhjustest.

Arvesse võetakse ka töövõimeliste isikute puudumist piimatootja leibkonna normi vähendava asjaoluna. Senine korratu normitäitmine ei või põhjustada madalama normi määramist, samuti ei või olla seni korralik normitäitmine liigse koormamise aluseks.

Vallale (linnale) määratud keskmine norm jaotatakse üksikute piimatootjate vahel komisjoni poolt vallavanema (linnapea) eesistumisel ja maakonna Põllumajandusameti esindaja kohapealsel jälgimisel. Piimatootja määratud keskmine võimüüginorm lehma kohta aastas korrutatud piimatootja lüpsilehmade arvuga moodustab tema võimüügikohustuse majandusaasta jooksul.

Piimatootjale määratud kohusliku võimüügikoguse teatab kohalik omavalitsus alikirja vastu hiljemalt 10 päeva jooksul pärast jaotuskava kinnitamist maakonna Põllumajandusameti poolt. Igal tootjal on õigus kohalikus omavalitsuses tutvuneda üksiktootjaile määratud võimüüginormidega.

Puuduste avastamisel on Turukorraldusvalitsusel õigus tühistada määratud norme ja neid uuesti määrata või teha selleks vastavaid korraldusi.

Piimatootjaile määratud võimüügikogust võib vähendada võikilogrammides järgmiselt:

1) Tõuvasika kasvatamiseks 10 kg ja mittetõulise vasika kasvatamiseks 5 kilogrammi.
2) lüpsilehma haiguse puhul vastavalt loomaarsti poolt antud tõendises tähendatud toodangulangusele ja
3) erijuhtudel, mis vajavad tõendamist ja loomaarsti, jaoskonnakonsulendi või kohaliku omavalitsuse poolt.

Peale selle on võimüügikohustuse suurus sõltuv lüpsilehmade arvust. Lüpsilehmade arvu muudatustest on piimatootja kohustatud teatama kohalikule omavalitsusele kahe nädala jooksul.

Loomapidajad, kel varem lüpsilehmi ei olnud, on kohustatud lüpsilehmade soetamisel või noorloomade lüpsmatulekuga sellest teatama kohalikule omavalitsusele ühe nädala jooksul.

Võimüügikohustus tuleb piimatootjail tootmisperioodide viisi täita normaalse, võltsimata ja puhta täispiima äraandmisega piimatööstusse. Äraantud täispiima arvestatakse piimatootja võimüügikohustuse katteks piima rasvasuse alusel. Senine arvestusvahekord — 85 rasvaühikut — k. kg. võid, jääb kehtima üldse alusena ja tuleb piiratud või on seda tehtud puudulikult.

Ulatuslikuma kooritud ja võipiima tagasiandmise piiramisel on 1 kg. võimüügikohustuse katmine võimaldatud hoopis vähema rasvaühikute hulgaga, olenedes piiramise ulatusest. Viimane asjaolu kergendab õige tunduvalt määratud võimüügikohustuse täitmist ja sellega on tehtud lõpp senisele kooritud ja võipiima meiereisse jätjate suhtes ja ebaühtlasele korrale, kus nendelt 1 kg võimüügikohustuse katteks nõuti sama palju rasvaühikuid, kui kõik kooritud ja võipiima tagasisaajailt.

Piimatootjad, kes lähimast piimaäraandmise kohast asuvad üle 8 km., võib vastava avalduse põhjal tunnustada isetöötlejaiks tootjaiks. Neil on õigus oma majapidamises toodetud piima ise piimasaadusteks ümber töötada ja taluvõiga katta oma võimüügikohustust, kusjuures 1 kg äraantud nõuetekohast taluvõid katab 1 kg võimüügikohustust. Eriloa põhjal otse tarbijale täispiima äraandmisel katab 25 l. täispiima 1 kg võimüügikohustust.

Üksikutel erandjuhtudel ja sellekohase loa põhjal võib piimatootja oma võimüügi kohustust katta ka sealiha äraandmisega ehk vastupidi — katta sealiha müügikohustust ülenormi müüdud võikogustega. Selle juures 25 kg sealiha katab 1 kg võimüügikohustust ja 1 kg ülenormi müüdud võid 1,5 kg. sealihamüügikohustust. Kuigi piimatootjale võimüügikohustuse määramisel arvestatakse tema leibkonnaliikmete oma tarviduse gа, jääb kehtima nõue, mille kohaselt võimüügikohustus tuleb täita esimeses järjekorras ja selle kohaselt piimatootja võib oma majapidamise tarbeks täispiima kasutada ainult võimüügikohustuse täitmisest järgi jäänud osas. Peale selle võib piima äraandja saada oma tarviduseks võid piimatöötstusest kuni 200 gr. leibkonna liikme kohta nädalas. Isetöötlejatele-tootjatele mingisuguseid piimasaadusi tagasi ei anta.

Piimatootja on kohustatud täispiima või taluvõi ära andma temale määratud piimatöötlusse või taluvõi kokkuostukohta. Teise kohta äraantud piim või taluvõi ei kata müügikohustust. Piima või taluvõi äraandmise koha muutmiseks tuleb avaldus anda kohalikule omavalitsusele. Nagu nähtub eeltoodust, on võimüügikohustuse määramine nue korra kohaselt rajatud õiglusele ja talundi või majapidamise kandejõule. Võimüüginormide määramise komisjonide ülesandeks on kohustuste jaotamise läbiviimine selliselt, et normi täitmine ei käiks kellelgi üle jõu, vaid tagaks vabade piimakoguste äraandmise kogumiskohtadesse, vaatamata nende koguste suurusele.

Kui uue korra rakendamisel suur hulk piimatootjaid arvuka leibkonna või piiratud tootmisvõimaluste juures võimüügikohustusest täiesti vabanevad või seda kohustust ainult õige piiratult kannavad, siis on sellega neile antud täielik võimalus oma kohustuste täitmiseks ja ülenormi müükide eest preemiate saamiseks suhteliselt võrdselt suurearvuliste ja kõrgetoodanguliste piimalehmade pidajatele.

Uus võimüügikohustuse täitmise kord võimaldab piimatootjaile rea ulatuslikke soodustusi ja esitab õiglasemaid nõudeid, võrreldes seni kehtinud korraga.

Uus kord peab tagama võimüüginormide õigeaegse ja täieliku täitmise. Ühtlasi on sellega loodud kindel alus nende piimatootjate vastutusele, kes õiglaselt määratud kohustust vastavalt ei täida.

On selgunud, et osa piimatootjaid ei ole täitnud oma kohustust piima äraandmiseks. Selle tulemusena tekkib teatav puudujääk piima ja piimasaaduste alal rahva üldises toitlustamises. Eriti valusalt tabab see meie lapsi. Samuti on täiesti lubamatu häirete tekitamine rinde ja kogu tagala varustamiseks. **Rõhuv enamus põllupidajaist täidab oma normi alati korralikult ja väga paljud on neid kõrgelt ületanud. Väärib eriti märkida, et viimase hulgas esineb õige suur hulk neid ühe- või kahelehmapidajaid, kes hobuse ja vastavate nõude puudumisel piimaga täidetud kilunõu käe otsas on käinud kilomeetreid ja suurest vaevast hoolimata oma aukohustuse täitnud rahva vastu.**

Ometi leidub suurearvuliselt piimatootjate peres ka neid, kes vähe kaaluvatest põhjustest vabandust otsides on võimüügikohustuse täitmisest kõrvale hoidnud või seda puudulikult täitnud. Üldhuvides ei ole sugugi kahju, vaid just tarvilik ja kasulik vastavalt karistada neid, kes oma norme ei täida ja selle asemel ainuüksi enese heaolu eest hoolitsevad.

Seni on esinenud üksikuid karistusjuhtumeid rahatrahviga või mõne lehma lihanormiks määramise näol. Lähemal ajal on kohustuse täitmisest kõrvale hoidjate korrale kutsumiseks oodata kindla korra kehtestamist.

Esimeses järjekorras võetakse selgitamisele nende süü, kes möödunud majandusaasta jooksul ja alanud majandusaasta esimestel kuudel kuni süüdistuse tõstmiseni pole võimüügikohustuse täitmisele üldse asunud.

Põllumehed! Rinne ja tagala vajab kiirelt piima ja võid. Ärge unustage, et iga liiter piima päevas võimaldab kahe lapse varustamist ja iga kg võid annab rühmale sõdureile rindel võitlemisvõimaluse. Ärge jääge ootama uute normide määramist. Talvekuudel, mil piimatoodang on väike, piirake omatarvidust ja viige iga liiter piima meiereisse.

Tuleb pidada meeles, et normid on määratud ainult toitlustamise minimaalnõudmiste rahuldamiseks. Iga rohkem antud piimaliiter tunduvalt suurendab seda toitlustamisalammäära.

Kartulinorm tuleb täita veel käesoleval sügisel

Kuna sõjavägi on kartulitega juba varustatud, kuulub ülejäänud kartulinormi täielikult täitmine tsiviilelanike rahuldamiseks, kelledest osa on veel kartuliteta.

Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja poolt on maakondade Põllumajandusametite juhatajaile saadetud üleskutse viivitamatult astuda veel samme kartuli kokkuvõtmiseks tsiviilsektori varustamise otstarbel.

Kogutud annetest on selgunud, et osa linnaelanikest ja maatainimestest on veel kartuliteta, sest osa kartulikaardi omanikke väga mitmesugustel põhjustel ei saanud osta kartuleid otseselt põllupidajalt. Ka ei ole paljud talupidajad seni kasutanud ära neile küllalt soodsat võimalust vahetult müüa kartuleid tarbijaile.

Selle tulemusena puudub osal tarbijaist talvetagavara kartulite näol, mida aga ei tohi mingil juhul lubada.

Toitlustamise häirete ärahoidmiseks ja kartulite säilitamise alal tekkida võivate kahjude vältimiseks, sest kartuli kasvuaeg oli tänavu niiskusrohke, on viimane aeg kohe asuda kartulinormi täielikule täitmisele.

Selle juures peab märkima, et otseselt tarbijale kartulite müümisel on praegu maksvad kartulikaardi kupongid NNl-4.

Need tulevad kaardi küljest ära lõigata ja kuu lõpul kohalikule omavalitsusele esitada kartulinormi täitmise arvele kandmiseks.

Kuna paljudel tarbijaist puudusid võimalused astuda põllupidajatega ühendusse kartulite ostmiseks, tuleb neil nüüd kartuleid osta kokkuostupunktidest. Sellepärast tuleb põllupidajail, kes mingil põhjusel ei saa kasutada võimalust müüa kartuleid otseselt tarbijaile, müüa need kokkuostupunktidele.

Põllumehed, asuge kohe kartulinormi täielikule täitmisele. Hiljem on see takistatud saabuvate külmade tõttu. Kartulite müümisega täidate ühe tähtsama osa rahva varustamisest.

Tulikahjud rehepeksmisel

Ajalehtede sõnumite järgi on tänavu sügisel rehepeksmisel tekkinud kümmekond tulikahju, mis hävitasid suure hulga varandust.

Seitsmel juhtumil pääsis tuli lahti rehepeksukatla suitsutorust välja lennanud sädemeist, ühel juhumil lendasid sädemed mootori väljaviske torust. Kahel korral sai tuli alguse reheahjust liig kütmise tagajärel.

Kõiki neid tulikahjusid oleks võimalik olnud vältida, kui oleks silmas peetud ettevaatuse abinõusid ja täidetud sundmääruse nõudeid.

Enne rehepeksmisele asumist tuleb rehepeksukatla sädemetepüüdja korrasolekut kontrollida. Kui sädemetepüüdja on korras, ei saa sädemed välja lennata ega tulekahju tekitada.

Teiseks tuleb rehepeksmisel hoolega vaadata tuule suunde ja rehepeksukatel või lokomobiil asetada nii, et tuul suitsu ja sädemeid mitte ei viiks hoone, rehe või küüni suunas. Ka ei tohi lokomobiili või aurukatelt asetada liig lähedale hoonetele. See oleneb veorihma pikkusest, liig lühikeste veorihmade tarvitamine ei ole lubatud.

Rehepeksmisel tuleb hoolitseda selle eest, et aurukatla läheduses oleks valmis kas tuletõrje käsipritс, büdropult või toober veega täidetult ja paar ämbrit, siis on tule lahti pukedes tõrjeabinõud kohe käepärast. See on ka sundmääruse nõue.

Rehepeksmisel, kui tegemist on kuiva vilja või põhuga, ei tohi töö juures suitsetada, sest kui hõlpsasti võib suitsu süütamisel või suitsuotsa äraviskamisel tuli sattuda vilja või põhu hulka. Kuna suitsumeestel on raske olla ilma suitsuta, tehtagu siis aegajalt „suitsutunnid" ja suitsetatagu siis kohas, kus ei ole karta tuleohtu.

Enne rehe- või väljakuivatise ahju kütmist vaadatagu hoolega järele, kas ahi, suitsulõõrid ja korsten on täielikult korras. Kui leidub pragusid ja vigu, siis parandatagu need kohe. Ärgu kõetagu ahju ühekorraga liig palju, nii et liigkütmisest võib tulikahju tekkida. Parem on abju kütta kaks korda ja parajasti, kui üks kord ja liig palju.

Täitke hoolega sundmääruse nõudeid, olge tulega ettevaatlik, siis ei pääse tuli lahti ning hulk vara ja vaevaga tehtud töö saavutusi jäävad alles.

Lähivõitlusrelvad löövad sekka. Pk-s. Haupt

Mõtisklusi taevasest rändurist

Kui toimub tõesti sisselangemine päikesesse, millised oleksid selle tagajärjed

Teatavasti avastati neil päevil Treptovi tähetorni poolt uus planeet, milline liikuvat üha kasvava kiirusega päikese suunas, nõnda et võivat oodata selle päiksesse langemist.

Et see sõnum on põhjustanud väga mitmekesiseid arvamisi ja oletusi päikese ja ühtlasi ka meie eneste edaspidise saatuse suhtes, seepärast pentume siin pisut üksikasjalisemalt sõnumis puudutatud asjaolude juures. Kahjuks tuleb aga öelda, et seni on selleks liiga vähe andmeid, et nende põhjal saaks midagi kindlat avastatud taevakehast enesest kui ka ta saatusest öelda.

Kõige imelikum kogu selles loos on see, et kuidas nõnda suur taevakeha jõudis päikese lähedusse, ilma et seda oleks keegi märganud. Meie ei ütle mitte, et täheteadlaste poolt tähelepanematult, vaid nõnda suure taevakeha päikesele lähenemist oleksid ka tavalised kodanikud näinud, sest ta oleks pidanud oma suuruse pärast vähemalt nagu koidutäht helendama. On võimatu kujutella olukorda, et see lähenes päikesele, olles meie suhtes kogu aeg päikese taga, ja alles nüüd tuli sealt nähtavale. Komeedid näiteks avastatakse juba siis, kui neid saab nende väiksuse pärast ainult pikksilmaga näha, ja sellest möödub nädalaid, enne kui komeet jõuab päikesele nõnda lähedale, nagu öeldakse uus planeet olevat.

Kui teravaks ja tähelepanelikuks on täheteadlase silm taevavõlvi nurimisel ja jälgimisel muutund, selle iseloomustamiseks võiksime meelde tuletada, et 1900. a. suvel avastati J. Keeleri poolt väike planeet, mille läbimõõt oli ainult pool kilomeetrit. Ja kui nüüd seletatakse, et suur taevakeha, läbimõõduga ligi 14.000 km, pääses kellegi poolt märkamata päikese lähedusse, siis sunnib see küll uue planeedi avastamise loosse skeptiliselt suhtuma. Vähemalt tuleb mõnede andmete suhtes kahelda.

Kuid oletame, et kogu see avastamislugu on õige ja ajakirjanduse poolt edasiantud asjaolud on kooskõlas tegeliku olukorraga. Vaatame, mida oleks siis meil säärasel korral uuelt taevaränduriit oodata.

Mõned asjatundjad on juba nobedalt välja arvestanud, et meil tulevat maakeral suurt temperatuuri tõusu arvestada. Meil Eestis on aasta keskmine temperatuur praegu 6° sooja. Sel korral tõuseks ta aga 25 kraadile. Seega oleks meil ligikaudselt praegune Põhja-Aafrika temperatuur. Milliseks siis meil siin Läänemere kaldal elu kujuneks, selle küsimuse lahendamine jäägu lugeja enese kujutlusvõime ülesandeks.

Kas on küllalt veenvaid andmeid, et avastatud taevakeha langeb ka tõesti päikesesse?

Seni avaldatud andmeist ei saa aga seda veel kuidagi oletada, sest uustulnukat olevat ainult kahel päeval vaadeldud. Kuid kahe vaatluse põhjal ei saa veel taevakeha teed määrata, vaid selleks peab vähemalt kolm vaatlust olema ja nende vaatluste vaheaeg peaks olema pikem. Seepärast on liiga julge väita, et uustulnuka elu lõpeb päikeses. Palju rohkem on põhjusi oletuseks, et uus taevakeha möödub päikesest nõnda nagu komeedid suurest kaugusest tulles päikesele üha kasvava kiirusega lähenevad ja viimaks ometi päikesest mööda lähevad.

Seniste andmete järgi on uus planeet päikesest kaugemal kui Merkuur, s. o. kaugemal kui 58 milj. km. Kuid on komeete olnud, millised on päikesele veel palju enam liginenud ja siiski päikesest möödunud. Nõnda näitavad 1680. a. ilmunud komeedi kohta tehtud arvutused, et ta möödus päikesest ainult 240.000 km kauguselt ja komeedi kiirus oli 550 km sekundis. Seepärast on uue taevakeha päikesesse langemisest veel liigagi vara kõnelda, kuigi planeet päikesele läheneb üha kasvava kiirusega, ja seda veel eriti seepärast, et uustulnaka tee on teadmata.

Kõik need ja veel mitmed teised asjaolud sunnivad toodud sõnumi põhjal järelduste tegemisel olema väga tagasihoidlik, sest andmeid on selleks liigagi vähe et see võimaldaks meid külastama tulnud rändurist midagi kindlat öelda. On väga võimalik, et uustulnukas kaob nõndasama märkamatult, nagu ta ilmus, ja selle järel ka täiesti ununeb, nagu teda ei oleks kunagi olnudki.

Ag

Männikäbide kogumise võistlus metsavahtidele

Auhindadeks püsse ja saapaid

Metsade Keskvalitsuse poolt on algatatud männikäbide kogumise aktsioon eelolevaks kevadeks, kuna männiseemne järele tuntakse metskondades tõsist puudust. Männikäbide kogumisel tahetakse rakendada metsaametkond ja sellele kaasa tõmmata ka vaba rahvast, eeskätt aga õpilasi.

Aktsiooni tõhusamaks läbiviimiseks on männikäbide kogujaile määratud preemiad. Iga metskonnale müüdud hektoliitri männikäbide eest saab preemiaks karbi paberosse ja 300 grammi kompvekke. Sellele lisandub veel männikäbide hind 8 rmk. hektoliitrilist.

Möödunud aasta eeskujul korraldab Metsade Keskvalitsus ka tänavu metsavahtide vahelise männikäbide kogumise võistluse, mispuhul tänavu jääb ära võistluse piirkonna rajoonidesse jaotamine.

Võistlustel esikohtadele tulijaile pannakse Metsade Keskvalitsuse poolt välja järgmised auhinnad: 1. auhind—kaheraudne jahipüss, 2. auhind—üheraudne jahipüss ja 25 padrunit, 3. auhind—üheraudne jahipüss, 4.—13 auhinnad—paar säärsaapaid, 14. 23. auhind—paar tanksaapaid, 24.—53. auhind—tööülikond.

Esimene auhind tuleb väljaandmisele kõige rohkem männikäbisid müünud metsavahile, teine auhind koguselt järgmisele müüjale jne. Kui mõnele auhinnale tuleb võrdse kogusega kanditaate, siis otsustab auhinna järjekorra loos.

Võistluse puhul ei ole oluline, kas metsavaht metskonda müüdavad käbid on kogunud ise, oma perekonnaliikmete või teiste isikute poolt. Võistlustest osavõtjail tuleb käbid metskondadesse ära anda hiljemalt 15. aprilliks 1944.a. Metsavahid saavad müüdud käbide eest preemiaid ja müügihinna ühistel alustel teiste käbikogujatega.

Võistlustulemused esitavad metsaülemad MetsadeKeskvalitsusele hiljemalt 1. maiks 1944. a., kus selgitatakse 53 kohale tulnud metsavahti ja neile auhinnad välja saadetakse.

Pettumused

Algus 2. lk.

ja Ameerika ajakirjanduses nõustutakse nüüd ametlikult sellega, et kaotused Itaalias on erakordselt suured. Sõnasõnalt selgitab Stockholmi lehe Londoni esindaja: „Iga tähtsusetuimgi edasitung Itaalia rindel maksab palju inimelusid. Ründaja kaotused ületavad seejuures tunduvalt kaitsjate omad." Edasi kaevatakse „tigutempo" üle, väljendatakse avalikult kartust, et on satutud „umbkotti" ja võidakse „ühel või teisel päeval ebameeldivate üllatuste ees seista." Ammu juba on aru saadud, et üks saksa samm tagasi — üldseisukohalt vaadates — ei tähenda sugugi veel mitte üht oma sammu edasi.

Ida-Aasia sõjatandril on vahe peal merepiirkond Boungainville'i ümber kujunenud ameerika laevastiku bauaks. Jaapanlaste raudse vastupanu tõttu ja jaapani merelennuväe hävitavate löökide all on vaenlase laevastik kandnud raskeid kaotusi.

Vijes õhulahingus Boungainville'i juures on USA kaks tugevat laevastikukoondist peagu täielikult hävitatud. Oma Vaikse ookeani laevastiku purukslõõdud jäänustega ei saa põhja-ameeriklased esialgu midagi suuremat ette võtta. Aga ainult väikeste üksuste rakendamisega ei saa vallutada nii hästi kindlustatud ja kaitstud tugipunkte, nagu Boungainville. Seega jääb järele ainult võimalus tugevdada Vaikse ookeani laevastikku teiste laevastike, seega siis Ameerika kodulaevastiku, Atlandi ookeani laevastiku, Vahemere laevastiku või ka Inglise India laevastiku arvel. Või tuleb siis ära oodata, kuni pärast paljusid kuid on uute laevade ehitamisega võimalik taas teha raskeid kaotusi tasa. See aga, mida ühele sõjatandrile juurde saadetakse, puudub teises kohas. Ka siin saab seega ilmseks seos üksikute kaugel asuvate sõjatandrite vahel selles suures heitluses, mis käib Euroopa vabaduse pärast.

Kuidas oleksid lood Euroopa ja ühtlasi ka Baltimaade vabadusega, seda näitavad sõnumid inglise, ameerika ja nüüd ka nõukogude ajakirjanduses, mis kõnelevad Moskva konverentsi tulemusist. Kirjutavad „New York Times" ja „New York Herald," et „parim poliitika" oleks lubada „Nõukogude Liidule korraldada piirikülsimused oma äranägemise järgi." New York Herald" väljendab lootust, et õnnestub neid ümber häälestada, kes ikka veel lootusetuse idealistidena tahavad murda piike Balti riikide pärast, kuigi need riigid olevat juba rahvahääletuse alusel liidetud Nõukogude Liiduga."

Milline saatus aga tabaks euroopa rahvaid, kui seda ei takistaks mitte saksa sõjavägi ja tema liitlased, sellele vihjab „Nineteenth Century" väljaandja, kui ta ühes artiklis kirjutab, et nõukogude süsteem põhjeneb kahele institutsioonile, nimelt esiteks Nõukogude armeel ja teiseks sunnitöö laagreil, milles praegu viibib 18. milj. nõukogude kodanikku! Nende õudsete laagrite täitmine inimestega tervest Euroopast oleks Nõukogude Liidu ja tema liitlaste võidu tulemuseks. Euroopa intelligentsi importimine orjadena Sise-Aasiasse oma eesmärkide saavutamiseks tähendaks Stalinile tõelist maailmavalitsemist. On vajalik puudutada neid süngeid perspektiive. Ainult täielikul selgusel olles võivad rahvused ja iga üksik isik teha õigeid järeldusi oma hoiaku suhtes. Iga sõda tõstab üles otsustava küsimuse või või kaotus.

Maailmavärisemine aga, mis praegu on kiskunud kõik mandrid oma keerisesse, seab rahvad eksistentsi küsimuse ette. See kõlab nagu Führer seda kord väljendas: „Üle elada või hukkuda!"

Järeldus sellest võib olla ainult sama halastamatu kõigi jõudude, sõjaliste, poliitiliste, majanduslike ja vaimsete koondamine ja võitlemine!

K. D.

Linaseemne müüjate premeerimine

Lisaks seni avaldatud preemiatele võivad valida need põllumajanduslikud tootjad, kes on täielikult täitnud oma 1943/44. põllumajandusaasta linaseemne müügikohustuse või müünud vähemalt 100 kg linaseemet linapinna ha-lt, päevalilleõli asemel preemiatähti ühe preemiapunkti väärtuses iga müüdud 50 kg. linaseemne eest.

Seega saavad ülalnimetatud põllupidajad peale preemiatähtede veel iga müüdud täie 50 kg. linaseemne koguse eest ostuloa 0,5 ltr. pretooleumile ja oma valiku kohaselt kas ostuloa 0,5 kg. päevalille õlile või preemiatähti ühe preemiapunkti väärtuses.

Päevalilleõli soovijal tuleb end registreerida kohalikus omavalitsuses kuni 1. detsembrini 1943. a.

Kodumaa ei ole ainult üksikute auasi

Algus 1. lhk.

Söda oli meile täiesti uudne ning seetõttu puudus ka kartus, kuigi mürsud langesid meist 100—150 meetrit eemale. Suthofi pargi juure jõudes, asusime ühe plangu taha ning alustasime vastluste toimetamist. Peagi nägime, kuidas bolshevikud kogusid Alaküla lääneservale ning laskusid sealt jõekaldale, et asuda paati. Avasime hõreda tule oma püssidest, millele vastu saime kuulipilduja tuld.

Sel hetkel ilmus parki jõekaldale üks vanem saksa sõdur, kutsus meid endaga kaasa ning asetas meid soodsamale positsioonile, mispeale ise kiiresti lahkus.

Punased aga teisel kaldal asusid paati, mille ninas asus kuulipilduja ning võtsid suuna meie poole. Otsustasime lasta punased lähemale, et siis nende pihta avada juba täpsema tule.

Hetkel kui meie püssid hakkasid paukuma, ilmus ka tagasi saksa sõdur, seekord aga juba kaaslasega ning ühe raske kuulipildujaga. Asetasid viimase meie lähedale üles ning avasid tule. Punased vastasid, kuid mõne valangu järele alustasid kohe liikumist tagasi. Alaküläs aga hakkasid end iga maja ümbrus liigutama, nähtavasti olid bolshevikud end sinna suuremal arvul koondanud ning nüüd oli neil midagi uut kavatsusel.

Sellest tõmbas aga kriipsu läbi üks suurtükivaatleja, kes ka meie juurde ilmus ning peagi tabava suurtüki tulega küla bolshevikest puhastas.

Kui laskmine veidi vaibus, ilmus Suthofi parki meie juurde üks vanake, kaasas komps, millest võttis välja püssipadrunid ning sõnas: „Olgu see minu vanainimese panus. Kui igaüks veidike aitab, küll siis jõuame tugevamagi metsalise kodust eemale hoida.“

Kõik see tõstis poistes meeleolu ning teadmist, et nad pole üksi, tarvis on vaid tegutseda.

Kuna oht Alaküla suunast oli likvideeritud, siis saabus peagi korraldus ilmuda Jaanilinna kindlusse ning jääda varru ja oodata uusi korraldusi. Jaanilinnas anti ka sooja toitu. Mõnelgi kooliõpilasel oli see esimeseks sõduri-supike.“

See oli üks väikesi tolle päeva varahommikusi episoode, suuremad lahingud arenesid aga Narva-Jamburgi maantee suunas, mida kaitsesid saksa 405. jal. rügemendi osad, koos eesti vabatahtlikega 4. jal. polgust ja Narva Kaitseliidust. Selles lõigus likvideeriti punaste kallaletung juba keskpäevaks.

Päeva suurima üllatusena oli aga punastel kavatsetud ootamata hoop Narvale selja taha, milleks olid ettenähtud kaks tiivalööki koos sügava kaardega.

Esimene neist löökidest suunati linnast lõunapool asuvate soode, rabade ning metsade kaudu, kust siis kaarliikumisega läänest itta taheti hoop anda selja taha, nimelt Kreenholmi. Kella 09.00 paiku ilmusidki esimesed punaste ahelikud linna lääneservал asuva Paemurru metsa veerde, kust nad ootamatult avasid tule Kreenholmi (Joala) mõisa väljal asuva saksa patarei pihta. Kui punased arvasid, et nad ootamatusega suudavad kedagi üllatada, siis eksisid nad rängasti. Välkkiirelt pöörati saksa suurtükiväelaste poolt kahuritorud vastasele ning avati tuli. Raudteejaamas asuvad vabad sõdurid koos seal viibivate eestlastega alustasid vasturünnakut üle Joala välja, kuna punaste vasakule tiivale alustasid kallaletungi linnast kohalekutsutud kooliõpilased.

Vasturünnak oli niivõrd hoogne, et mõnekümne minutiga likvideeriti kogu punaste ettevõte ning nad olid sunnitud tagasi tõmbuma, jättes seejuures maha 94 laipa.

Ka selles lahingus, nagu hiljem minule üks kooliõpilane seletas, abistas oma kuulipildujaga meie lahingus karastamatuid ning nõrga relvastusega varustatud kooliõpilasi üks nendega vabatahtlikult liitunud saksa sõdur.

Teine tiivalöökidest oli mõeldud mere kaudu, dessantosadega, mis jäi aga hiljaks, kuna see teostati Narva-Jõesuhu alles siis, kui kõik punaste kallaletungiüritused Narvale olid juba tagasi lööndud, s. o. pärast keskpäeva. Ka siin kohtasid punased vastupanu ning nende edasiliikumine pärast maabumist toimus tigusammul.

Nagu juba varem mainisin, olid saksa väed üldpoliitilise olukorra järsu muutuse tõttu sunnitud Eestist lahkuma ning saatus tahtis, et see pidi toimuma Narvast just 28. nov. Kuna keskpäevaks olid kõik kallaletungid tagasi lööndud, siis anti sõjavääeosadele korraldus pimeduse saabumisel alustada Narvast lahkumist. See korraldus tehti teatavaks ka eesti üksustele, ühtlasi ka see et sillad lastakse õhku. Viimane teostatigi kell 15.30

Kuna üldine olukord, hoolimata päeva kestel saavutatud lahingulisest edust, oli küllaldaselt selgusetu, pealegi kus meie üksused olid alles formeerimisel, andis diviisiülem kindr.-mjr. A. Tõnisson, kes ka sama päeva hommikul oli Narva jõudnud, meie üksustele käsu taandumiseks ja uue positsiooni sissevõtmiseks Auvere-Repniku joonel.

Tagasitõmbumine ei läinud nii libedasti nagu võidakse ehk arvata. Oli kuidagi kahju maha jätta seda vana piirilinna Narvat ning enamik eestlasi kogunes oma relvadega linna vanadele kaitsemüüridele Narva jõe kaldal.

Punaste patareid tulistasid ikka veel, veel põlesid majad, kuigi õhtune hämarus oli linna juba oma hõlma haaranud.

Mida enam hakkasid punaste mürsud tabama südalinna, seda enam sai kõigile selgeks, et siin ei ole midagi teha, tuleb linnast lahkuda, et järgmisel hommikul võiks uuesti võitlust jätkata.

Vana raekoja kell oli ammugi juba kaheksanda õhtutunni ära löönud, kui viimane Narva kooliõpilaste salk linnast lahkus.

Veel ei olnud aga päevased lahingud lõpul. Narva-Jõesuus maabunud punamadrused olid õhtu hämaruses jõudnud Peeterristi kiriku juurde ning võtsid taandujaid tulega vastu, takistades seega edasiliikumist.

Ühine löök koos saksa järelkaitse osadega vabastas tee ning julgelt sammuti vastu uutele võitlustele. Ei hetkegi kahtlust, et punavägi võiks jäädavalt meie maa vallutada, päevased läbielamused olid liiga selgesti kinnitanud võimeid, oli tarvis ainult tahet, oli tarvis suurendada tegutsejate arvu.

Vabadussõja esimene lahingupäev andis ilusaima näite koos elanud, kuid siiski tol ajal teineteisele võõraks jäänud saksa ja eesti sõdureile, et on olemas hetki, mis lähendavad, mis sunnivad liituma ja üksteist mõistma ja abivalmist vastastikku üksteisele kätt sirutama.

Sel päeval 25 aastat tagasi eesti vabatahtlik koos saksa sõduriga lõi Narva alla tagasi kõik kallaletungid, nii nagu ta teeb seda ka täna.

Esimene Vabadussõja lahingupäev lõi meie rahvas aga ka kindla veendumuse, et kodumaa ei ole mitte üksikute auasi, vaid on kõikide püha kohus ning selle tulemusena juba järgmisel päeval, s. o. 29. nov. 1918. a. kuulutati välja sümbolisatsioon.

Esimene lahingupäev koondas tugeva aluskivi meie loodavale sõjaväele nende meeste näol, kes hoolimata raskusist relva-, riide- ja ka toiduvarustuse puudulikkusest jäid kokku ning otsustasid tublide eesti meestena võidelda oma esivanemate kaunil eeskujul „viimse veretilgani“ kodumaa püha pinna vabaduse eest.

Nende meeste valmisolek võitluseks ning eneseohverduse tahe olgu ka tänapäeval eeskujuks. Ärgu kadugu meie mälestusest nende teod, vaid ergutagu meid unteks panusteks ka käesolevas võitluses. Selleks kohustab meid meie esiisade ülias traditsioon — võidelda maa vabaduse eest.

Nagu näitas meile Vabadussõda, oli tulihingeline noorus see, kes moodustas alus-

Võitlused Volturno soodes. Meie pildil: üle võitlustes purustatud väikese silla ligineb meie saksa löögiüksus vaenlasele. Pk.-sõjakirjas. Lüthge (Wb).

põhja ning kellega liitusid kohusetundelkumad meie rahvuskaaslased. Oli küllalt aga neidki, kes kartsid oma isiklikke mõnususi ning mugavust tuua kodumaa altarile, leiutades igasuguseid võtteid, et mööda hiilida oma elu hädaohtu panemisest ning sõjallinile sattumisest. Hiljem need inimesed näitasid oma tõelist nägu ning katsusid väita, et just nemad olid need, kes olid kogu asja hingeks ning kelle õhutusel teostus ning võideti Vubadussõda. Need inimesed taotlesid hiljem kõrgeid kohti, alavääristades rindevõitlejat kui kogemusteta ning elust kõrvalseisjat, nemad aga olid ju kogu eluavaldustega ja -nähetega olid tihedamas kontaktis. Ka tänapäeval leiame samasuguseid inimesi, kes püüavad oma kõrvaleboidmist peita igasuguste tõekspidamiste ja ideede taha. Tegelikult aga kardavad nad, et nende elu satub hädaohtu ning otsivad endale seetõttu koguni uusi elunaemeid ning siis juba kindlasti seal, kuhu nende arvates ühegi pommilennuki pomm ei lange. Kuid teadku need, et tänapäeval ei kordu see, mis kordus 25 aastat tagasi. Tänapäeval kõneleb rindemees ning see, kes on suurema panuse pannud, see võib kindlasti loota ka suurimale hüvangule võitluse lõppedes. Meie teame juba muistsest minevikust, et ainult need meie esivanemaist, kes võitluse kaasa tegid, võisid ühiskonnas kaasa rääkida ning arvestada oma isikliku positsiooniga, kuivõrd nad välja paistsid oma panuse suuruselt ning oma seesmiselt tugevuselt. Ma usun, et me tahame kõik olla väärilised oma muistseile esivanemaile ja kui meie ütleme, et nende mälestused kostku meile ka tänapäeval, siis kostku meie hingest ka sama väärikus, sama sitkus, sama julgus ning võitlustahe. Kui meie kõik nii mõtleme, ainult siis võime üheskoos kindlalt ja julgelt ütelda, et Eestimaa on minu isamaa.

Naised, aidake tulikahjusid vältida!

Naine—perenaine kui ka naisteenija talitab kodus, toas ja köögis, karjalaudas ja sigalas, kanalas, aidas ja kuuri all. Naine kütab ahju, teeb tuld pliidi alla, talitab tulevalgel loomi, käib tulega keldris, kuuriall ja aidas. Kui nende tööde ja toimetuste juures ei olda tulega küllalt ettevaatlik, võib juhtuda tulikahju. Ja suurem osa — enam kui pooled kõigist tulikahjudest saavadki alguse tulega hooletult ümberkäimisest. Väga paljudel kordadel on tuli just naiste käest lahti pääsnud. Seepärast pöördume ka teie poole—lugupeetud naised: Olge tulega alati ettevaatlikud! Ärge jätke tuld kunagi järelevalveta! Ärge minge lahtise tulega sinna kus on kergesti süttivaid aineid: heinu, põhku, hagu, laaste, prahti. Pimedal ajal loomi talitades kasutage sinult kinniseid laternaid ja laudas asetage latern seesugusesse kohta, kus loomad ei saa seda ümber lükata.

Pidage oma majas, nii maja sees kui maja ümbruses alati puhtust ja head korda, ärge sallige kuskil prügi ega prahti. Ärge lubage oma meestel ja vendadel, isadel ja poegadel suitsu- ega tikuotsi maha visata, vaid pange nende jaoks lauale tuhatoosid, selleks võib olla ka mõni alustass, taldrik või savikauss, valage sinna pisut vett alla.

Emad, ärge kunagi jätke oma väikesi lapsi järelvalveta, eriti siis kui on tuli ahjus või pliidi all. Tuletikud ja tuleõlid (alka, petrooleum, bensiin) hoidke seesuguses kohas, kus lapsed neid kätte ei saa. Palju raskeid õnnetusi on juhtunud järelvalveta jäetud lasteläbi ja laste endaga. Hoitke ja kaitske oma lapsi!

Eesti naine, tuletõrje kutsub Sind, astu tuletõrje ridadesse! Löö ise käed külge ja aita kaitsta oma kodu ja vara!

Nüüd kus mehed on ära vaenuväljal, tuleb naistel neid asendada igal pool kus see on tarvilik ja võimalik. Tuletõrje töö ei ole seesugune, et naised sellega hakkama ei saa. Astuge tuletõrjesse ja õppige käsitsema käsi- ja mootorpritsel Ei tohi juhtuda seesugust lugu, et tuleõnnetuse korral on olemas küll käsi- ja mootorpritsid, kuid pole inimesi kes nendega oskaks ümber käia, pole küllaldaselt töökäsi võitluseks lahti pääsnud tulega.

Kõik naised tuletõrjesse!
Aidake kaasa tulekustutamisel!
Aidake vältida tulikahjusid!

Kustutusluud

Igas majas ja igas talus peaks olema esmaabi tulekustutusriistad, milleks kõige otstarbekohasem on hüdropult. Hüdropuldi joaga saab kustutada isegi üsna suure tulekahju ja hea eduga takistada tule levikut. Lendtule ja sädemete vastu võitlemisel on hüdropult asendamatu kustutusriist.

Kahjuks on nüüd sõja ajal hüdropuldi saamine raskendatud, neid ei saa vastava metalli puudusel valmistada.

On aga olemas üks tulekustutusabinõu, mida igaüks ise võib valmistada ka nüüd. See on kustutusluud. Kustutusluud on pikavarrega haruline kask mis ümber mähitud vana riidest kotiga või kaltsuga. Kõlbab selleks ka harilik luud, ka sellele võib ümber mässida riidekaltsud. Kustutusluuda võib teha ka õlgedest. Õlgedest seotakse lai vihataoline kimp ja õmmeldakse sellele riie ümber. Tulekustutamisel kastetakse kustutusluud vee sisse ja lüüakse sellega tuli kustunuks. Pikema varrega tulekustutusluuaga ulatab tuld kustutada isegi kõrgel lae all. Lendtule ja sädemete vastu võitlemisel saab kustutusluuda kasutada heade tagajärgedega.

Nii siis — valmistage omale kustutusluudi ja asetage need koridori, ettekotta, pööningule. Need on tõhusad abinõud ka süütepommidest tekitatud tulikahjudel.

Talude tagasiandmine Saadjärve ja Kursi valdades

Talude tagasiandmine Saadjärve ja Kursi valdades kujunes tunnustusavalduseks sealsetele tublidele põllumeestele. Omandiõigused jagas seal välja Tartumaa põllumajandusameti tootmisosakonna juhataja maaagronoom Audru.

Saadjärve vallas anti omanditõendid üle 28-le taluomanikule ning Kursi vallas 54-le põllupidajale.

Laplased hoolitsevad ülal Põhjas järelveo eest ühele OT. laagrile. (Wb).

Kevadel noorte rahvakultuuri päevad

Eesti Noorte õppelaagrite sarjas möödunud suvel Koitjärvel toimusid muuseas ka 2 laagrit kultuurilistel aladel.

Järgnevalt on elustunud mitmes noorte malevas rahvakultuurilisi üritusi laulu, muusika, rahvatantsu ja käsitöö alal. Ka kujutava kunsti ja eneseväljenduse ning kirjanduskultuuri osas on algatusi tehtud. Mitmes malevas on juba loodud eriala ring rahvakultuuri aladel.

Tahtes innustada noorte kultuuriliste ürituste edendamist, otsustas Eesti Noorte peastaap korraldada eeltuleval kevadel vähemaulatuslikud ülemaalised Eesti Noorte kultuuripäevad Tallinnas 28., 29. ja 30. aprillil. Selle eesmärgi taotlus peaks kaasa mõjuma teatud määral kogu eesti noorsoo kultuurilisele häälestamisele.

Kultuuripäevaks koguneksid vaid noorte edukamad esindusrühmakesed. Esialgses kavas on ette näha noorte omavahelisi võistlusesinemisi, valitud lauludes ja rahvatantsus, kellest parimatele võimaldatakse esinemine kontsertsaalis.

Kavatsetud on ka ühislaulukoori ja solistide ettekanded.

Kultuuripäevade raamides toimuks ka näitus noorte käsitöö, kujutava kunsti, kirjandite ja noorsooraamatu alal. Ühenduses sellega viiakse läbi ka noorte kirjandite võistlus valitud teemidel.

Eneseväljendamise alal esitaks parim üksus näidendi ja toimuda võib ka noorte kõnevõistlus.

Tartu I Gümnaasiumi 63. aastapäev

Pärast neljaaastast vaheaega pühitses Tartu I. gümnaasium jälle oma aastapäeva, järjekorras 63-dat. Aastapäeva tähistati pidulikn aktusega millest võttis osa peale kooli pere ka arvukalt Tartu koolielu juhtivaid tegelasi.

Aktust kaunistasid õpilasorkestri ettekanded helilooja Juhan Simmi juhatusel. Aktusekõne pidas õpetaja pr. O. Linnus teemal „ Väikerahvad ja kultuur“.

Ülevaate kooli tegevusest andis direktor K. Maasik, märkides kooli kirjust elukäigust, muuhulgas, et Tartu I. gümnaasium pühitseb õieti 139-dat aastapäeva, sest I. gumnaasiumi eelkäija Tartu reaalkool rajati juba 1804 aastal. Eesti ajal kasvatati õpilasi selles koolis tulises isamaalises vaimus, milles eriti suuri teeneid kooli viimasel eestiaegsel direktoril Viktor Neggol on kes aga bolševike ajal küüditati kodumaalt. Edasi direktor Maasik mälestas idarindel langenud õpetajat kapten Paatsi ja kooliteenijat Mutikat, kes oma elu jättis Tartu sõjapäevil omakaitse ridades võideldes ning langenud endiseid õpilasi, kes vabatahtlikult astusid välja isamaa kaitseks.

Koolile tuli ka hulk tervitusi. Tartu gümnaasiumide õpilaskonnalt tõi tervitusi 2. gümnaasiumi õpilane Aime Tendre, kes lõpetas oma tervitussõnad direktor Neggo sõnadega: „ Pigem püsti surra, kui põlvili elada!“

Raadio

TEISIPÄEV, 30. NOVEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised. 6.30 Hommikukontsert (ülek). 7.00 Päevauudised saksa keeles 7.15 Kirev hommikutund (hpl.) 8.30 Põllumeestele: On aeg mõtelda 1944. a. külvise varumisele (Taimekasvatuse-inspektor agr. Artur Tarmet). 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Instrumentide lõbus kesknstelu (hpl.) 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Albert Schmitz, klaver, Eriks Eksi šrammelkvartett, Riia Riughäälingu ajaviiteorkester Fritz Diederichi juhatusel, ja mgn). Ülekanne Riiast. 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Operetilaule (hpl.) 15.00 Muusika pärastlõunaks ((Ringhäälingu tantsukapell Leo Tautsi juhatusel ja hpl.) 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 17.10 Muusika keelpilliorkestrile (Ringhäälingu keelpilliorkerter P. Karpi juhatusel). 18.00 Gustav Suitsu looming (Loeng Saksa keeles). 18.15 Heino Eller: 13 pala eesti motiividel (O. Roots, klaver). 18.30 Aja kaja. 19.00 Saatekava veste. 19.15 Rindereportaaže (ülek., saksa keeles). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Poliitiline loeng (ülek., saksa k.) 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund (Rinne ja kodumaa). 21.00 Päevauudised Ainult Tartu: 21.15 Rõõmus õhtu tund (hpl.) 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saate lõpp.

KOLMAPÄEV, 1. DETSEMBER 1943.

5.00 Saade saksa sõjaväele. 6.15 Päevauudised 6.30 Hommikukontsert (ülek.) 7.00 Päevauudised saksa keeles. 7.15 Hommikumuusika (ülek. Münchenist ja heliplaadid). 8.30 Hommikuhardus: „Meie tahe on tugevam kui saatus.“ 8.45 Päevauudised. 9.00 Päevauudised saksa keeles. 9.10 Landesdienst Ostland. 9.25 Saatepaus. 11.30 Helisev ajaviide (hpl). 12.15 Päevauudised. 12.30 Päevauudised saksa keeles. 12.45 Lõunamuusika (Ringhäälingu tantsukapell, juh. Vl. Sapošnin ja hpl). 14.00 Päevauudised saksa keeles. 14.20 Kuidas see teile meeldib (hpl). 16.00 Muusika pärastlõunaks (Riia Ringhäälingu tantsukapell juh. A. Kornelius ja hpl). Ülek. Riiast. 16.45 Päevauudised. 17.00 Päevauudised ja saatekava ülevaade saksa keeles. 17.15 Solistidetund (Valda Rumassen, sopran, Laine Siim, tšello ja Eva Hangelaid, klaver). 18.00 Eesti ja saksa kultuur (6): Eesti kirjandus ja Saksamaa (Dr. Carl J. Brinkmann). 18.15 Lõbusaid helisid (hpl). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19.00 Loengutesari „Meresõda ja merejõud“ (ülek. s. keeles). 19.15 Rindereportaaže (ülek., saksa keeles). 19.30 Muusika (ülek.) 19.45 Poliitiline loeng (ülek., saksa keeles). 20.00 Päevauudised saksa keeles. 20.15 Saksa sõduri tund. (Kirev tund Ringhäälingu tantsukapelliga Vl. Sapošnini juhatusel ja solistid). 21.00 Päevauudised. Ainult Tartu: 21.15 „Doktor Tamm“, Marta Sillaotsa ja Evald Paikre kuuldemäng. Näitejuht: Gert Helbemäe (Helilülesvõte 28. XI. 43, mgn). 22.00 Päevauudised saksa keeles. Järgnevalt saatelõpp.

Türi uudiseid

Koolitegelase dir. Adamsoni austamine

Laupäeval toimus Türil koolitegelase ja ajaloolase, Türi gümnaasiumi direktori Johannes Adamsoni austamine tema 60. sünnipäeva puhul.

Pidulikust aktusest võtsid osa kaasõpetajad, gümnaasiumi ja kõrgema aianduskooli õpilased ning kutsutud külalised. Aktuse avas lastevanemate komitee esimees L. Rannik, mille järele gümnaasiumi abiturient V. Niglas kandis ette pikema ülevate juubilari viljakast tegevusest koolimehena ja paljude õpperaamatute autorina (kokku on juubilar koostanud üle 40 õpperaamatu, peamiselt ajalooalal).

Tervituseks sai esimesena sõna Järva maavanem H. Lipp, kes andis juubilarile üle ka Järva maakoolivalitsuse tunnustuskirja tema teenete hindamise märgina. Edasi tõi tervitusi Järvamaa koolideinspektor E. Saluveer, Türi kõrgema aianduskooli juhataja E. Vellenurm, Türi algkooli juhataja A. Kivisikk ja õpetajaskonna esindaja H. Künnapuu. Gümnaasiumi õpilaste esindajana tervitas abiturient B. Käär, kõrgema aiaduskooli nimel õpil. M. Mihklep. Traadi teel läkitasid õnnitlusi Paide gümnaasiumi ja kaubanduskooli juhatajad ja õpetajad.

Tervituste lõpul võttis tänuks sõna juubilar, kes jutustas mälestuskilde oma töörohkest elust, märkides eriti huvitavaid episoode vene surveajast ning kokkupõrgetest tolleaja venestuspüüdlejatega.

Sisukat ja meeleolukat aktust mitmekesistasid gümn. V klassi õpilaste oktett ja deklamatsioonid.

Türi Muusikaselts alustab tegevust

Türi vanemaid organisatsioone — Türi Muusika Selts, mis enamlaste võimupäevil likvideeriti, on nüüd saanud uuesti tagasi ametliku loa edasitegutsemiseks. Vastavate võimude loal võimaldati seltsil oma tegevust jatkata küll juba maa taasvabastamise järele, kuid siiski puudusid seltsil õigusliikud alused organisatsiooniliste organite valimiseks. Nüüd on ka see võimaldatud. Eeloleval pühapäeval toimb pikema vaheaja järele seltsi üldkoosolek juhatuse ja rev.-komisjoni valimiseks, misjärele selts võib oma edukat tegevust jatkata endise põhikirja alusel.

Tähistati Vabadussõja algust

Vabadussõja alguse 25. aastapäeva puhul oli kogu linn lipuehtes ning kirikus toimus päevakohane jumalateenistus. Kl. 12 päeval toimus pidulik pärjaasetamine Vabadussõjas langenute mälestusmärgile. Pärja asetas linnapea J. Rebane, esinedes seejuures päeva tähtsust vääristava sõnavõtuga. Samal ajal oli omakaitse rühm auvalves samba ümber.

„Järva Teataja“ lugejaile

Et vältida töö kuhjumist aasta lõpule ja kindlustada sellega lehe korrapärast kättejõudmist tellijaile, palume lehe tellimised 1944. a. peale ära anda hiljemalt 5. detsembriks k. a.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid, oma tellimiste vastuvõtjad kohtadel ja talitus teatavaks tehtud töötundide ajal. Postkontorid lõpetavad tellimiste vastuvõtmise järgmise kuu peale 20. detsembril, kuid, nagu juba märgitud, palub talitus mitte jätta tellimise andmist viimasteks päevadeks, kuna see talitust liialt koormab ja võib tekitada lehe saatmisel häireid ja vigu. „Järva Teataja“ trükiarvu suurenemise tõttu on lehe tellimisi võimalik nüüdsest alates võtta senisest märksa suuremal arvul, see ei tähenda aga, nagu ei võiks tellimisega hilinejad jääda lehest ilma.

Tellimishinnad esialgu jäävad samaks, kuigi lehe sisu veelgi täieneb. „Järva Teataja“ maksab aga esialgu *endiselt* 1 kuu Rm 0.60, 2 kuud Rm 1.20, 3 kuud Rm 1.80, 6 kuud Rm 3.60 ja 12 kuud Rm 7.20, kusjuures tellimisi võetakse vastu kuni uue korralduseni ühe kahe ja kolme kuu peale.

„J.T“ talitus

KAOTATUD 24. nov. s. a. Koigi-Nurmsi vahelisel teel puldaniriidest VIHMAKUUB. Ausat leidjat palutakse vaevatasu eest ära anda J. Taalile, Paides, Pikk 16.

PÕLLUMEHED, normitäitjad. Lehm (lihaloomana) vahetada noorema lüpsilehma vastu. Teat, slt. „Lüpsilehm“ all.

Vahetada sugulavast Hollandi-friisitõugu 15-kuune LEHMAMULLIKAS SEA VASTU. M. Põlts, Kareda p-ag, Viisu k.

KOER KADUNUD 16. nov. Esna alevikus. Tundemärgid: pika karvaga rebasevärvi, käpad, sabaots ja kõhualune valkjad. Ilma kaelarihmata. Teatada Miitjan, Paide v., Oja k.

KUBEMEBANDAAŽID
Soolte väljalangemise vastu. Kirja teel tellides saadame andmed posti kaudu koju kätte. J. Ugur, ortopeedia-, bandaaži- ja jalanõudetööstus, Tallinnas, S. Karja 2.